TEISINGUMO TEISMO (devintoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. gruodžio 12 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Hipoteka užtikrinta paskolos sutartis – Sąlyga, numatanti kintamąją palūkanų normą – Lyginamasis indeksas, grindžiamas taupomųjų bankų suteikiamų hipotekomis užtikrintų paskolų bendros kredito kainos metinėmis normomis (BKKMN) – Paskelbtame administraciniame teisės įtvirtintas oficialus indeksas – Šio akto preambulėje nurodyta informacija – Su skaidrumo reikalavimu susijusi kontrolė – Nesąžiningumo vertinimas – Veiksmingumo principas“

Byloje C-300/23

dėl *Juzgado de Primera Instancia nº 8 de Donostia – San Sebastián* (San Sebastiano pirmosios instancijos teismas Nr. 8, Ispanija) 2023 m. balandžio 27 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2023 m. gegužės 10 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

**NB**

prieš

**Kutxabank SA,**

dalyvaujant

**Ministerio Fiscal,**

TEISINGUMO TEISMAS (devintoji kolegija),

kurį sudaro devintosios kolegijos pirmininko pareigas einantis aštuntosios kolegijos pirmininkas S. Rodin, teisėjai J. Passer ir O. Spineanu–Matei (pranešėja),

generalinė advokatė L. Medina,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

* Proceso kalba: ispanų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– NB, atstovaujamo *abogados* J. M. Erausquin Vázquez ir M. Ortiz Pérez,

– *Kutxabank SA*, atstovaujamos *abogado* I. Ortega Ochoa ir *procurador* S. Tamés Alonso,

– Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos A. Gavela Llopis ir A. Pérez-Zurita Gutiérrez,

– Europos Komisijos, atstovaujamos J. Baquero Cruz, P. Kienapfel ir N. Ruiz García,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

**Sprendimą**

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl, pirma, 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 straipsnio 1 dalies, 5 straipsnio, 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies, antra, 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“) (OL L 149, 2005, p. 22), 7 straipsnio ir, trečia, veiksmingumo principo išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant NB ir *Kutxabank SA* ginčą dėl hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlygos, kurioje numatyta periodiškai keisti palūkanų normą, galiojimo.

## Teisinis pagrindas

### *Sąjungos teisė*

*Direktyva 93/13*

3 Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.“

4 Šios direktyvos 4 straipsnyje numatyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo

kurios ji priklauso, sąlygas [ir remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis].

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

5 Minėtos direktyvos 5 straipsnyje numatyta:

„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, interpretuojama vartotojo naudai. Ši taisyklė dėl interpretavimo netaikoma 7 straipsnio 2 dalyje nustatytų procedūrų atveju.“

6 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

7 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir [verslininkų] konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

8 Minėtos direktyvos 8 straipsnyje nurodyta:

„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias [griežtesnes] Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“

*Direktyva 2005/29*

9 Iš Direktyvos 2005/29 19 straipsnio matyti, kad valstybės narės turėjo iki 2007 m. birželio 12 d. priimti ir paskelbti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie įgyvendintų šią direktyvą, ir apie tai nedelsdamos pranešti Europos Komisijai. Šios nuostatos turėjo būti pradėtos taikyti iki 2007 m. gruodžio 12 d.

***Ispanijos teisė***

*Įstatymas 7/1998*

10 Direktyva 93/13 į Ispanijos teisę perkelta 1998 m. balandžio 13 d. *Ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación* (Įstatymas 7/1998 dėl bendrųjų sutarčių sąlygų; BOE, Nr. 89, 1998 m. balandžio 14 d., p. 12304).

11 Šio įstatymo, iš dalies pakeisto 2019 m. kovo 15 d. *Ley 5/2019, de regulación de los contratos de crédito inmobiliario* (Įstatymas 5/2019 dėl su nekilnojamuoju turtu susijusių kredito sutarčių reglamentavimo; BOE, Nr. 65, 2019 m. kovo 16 d.), numatyta, kad neskaidriai į sutartis vartotojų nenaudai įtrauktos sąlygos yra niekinės.

*Bendrasis įstatymas dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos*

12 2007 m. lapkričio 16 d. *Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Karaliaus įstatyminis dekretas 1/2007, kuriuo patvirtinama Bendrojo įstatymo dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos suvestinė redakcija ir kiti papildomi įstatymai; BOE, Nr. 287, 2007 m. lapkričio 30 d., p. 49181) patvirtinta šio įstatymo, kuris buvo pakeistas Įstatymu 5/2019, suvestinė redakcija (toliau – Bendrasis įstatymas dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos).

13 Bendrojo įstatymo dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos 8 straipsnyje nustatyta:

„Pagrindinės vartotojų ir naudotojų teisės yra šios:

<…>

b) Jų teisėtų ekonominių ir socialinių interesų apsauga, ypač nuo nesąžiningos komercinės praktikos ir nesąžiningų sąlygų numatymo sutartyse.

<…>

d) Teisinga informacija apie įvairias prekes ar paslaugas bei švietimas ir informavimas, siekiant suteikti žinių, kaip tinkamai tas prekes ar paslaugas naudoti ar vartoti.

<…>“

14 Šio Bendrojo įstatymo 60 straipsnio „Prieš sudarant sutartį suteikiama informacija“ 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Prieš vartotojui ar naudotojui įsipareigojant pagal sutartį ar atitinkamą pasiūlymą, verslininkas privalo aiškia ir suprantama kalba suteikti jam svarbią, teisingą ir pakankamą informaciją apie pagrindines sutarties ypatybes, ypač apie jos teisines ir ekonomines sąlygas <…>“

15 To Bendrojo įstatymo 80 straipsnio „Sąlygoms, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, keliami reikalavimai“ 1 dalyje nurodyta:

„Į sutartis su vartotojais ir naudotojais, įskaitant viešojo administravimo subjektų ir nuo jų priklausančių subjektų ir įmonių sudarytas sutartis, įtrauktos sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, turi atitikti šiuos reikalavimus:

a) jos turi būti suformuluotos tiksliai, aiškiai ir paprastai, kad jas būtų galima iš karto suprasti, be nuorodų į tekstus ar dokumentus, kurie nebuvo pateikti prieš sudarant sutartį ar jos sudarymo momentu ir kurie bet kuriuo atveju aiškiai nurodyti sutartyje;

<…>

c) jos turi atitikti sąžiningumo reikalavimą ir išlaikyti teisingą šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, tai bet kuriuo atveju reiškia, kad nesąžiningos sąlygos negali būti nustatytos.“

16 Bendrojo įstatymo dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos 82 straipsnio „Nesąžiningų sąlygų samprata“ 1 dalyje numatyta:

„Nesąžiningomis laikomos visos sutarčių sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, ir visi veiksmai, dėl kurių nebuvo gautas aiškus sutikimas ir dėl kurių, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda ryškus iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo ir naudotojo nenaudai.“

17 Šio Bendrojo įstatymo 83 straipsnyje „Nesąžiningų sąlygų negaliojimas ir tolesnis sutarties vykdymas“ numatyta:

„Nesąžiningos sąlygos yra niekinės ir laikoma, kad jos nebuvo įtrauktos. Šiuo tikslu teismas, išklausęs šalis, pripažįsta sutartyje numatytas nesąžiningas sąlygas negaliojančiomis, tačiau sutartis ir toliau yra šalims privaloma, jeigu ji gali išlikti be tokių nesąžiningų sąlygų.“

Neskaidriai vartotojų nenaudai įtrauktos sąlygos yra niekinės.“

*Civilinis kodeksas*

18 *Código Civil* (Civilinis kodeksas) 1303 straipsnyje nustatyta:

„Pripažinus prievolę negaliojančia, sutarties šalys privalo viena kitai grąžinti turtą, kuris buvo sutarties dalykas, iš jo gautus vaisius ir atlyginti šio turto vertę su palūkanomis, nebent paskesniuose straipsniuose numatyta kitaip.“

19 Šio kodekso 1306 straipsnio 2 punkte nurodyta:

„Jei gerai moralei prieštaraujantis elgesys nėra pažeidimas, turi būti laikomasi šių taisyklių:

<…>

2. Jei taip elgėsi tik viena šalis, ji negali nei reikalauti to, ką davė pagal sutartį, nei reikalauti įvykdyti tai, kas jai buvo pasiūlyta. Kita šalis, kurios elgesys neprieštarauja gerai moralei, gali reikalauti to, ką davė, ir neprivalo vykdyti to, ką siūlė.“

*Aplinkraščiai 8/1990 ir 5/1994*

20 *Banco de España* (Ispanijos bankas) 1990 m. rugsėjo 7 d. priėmė *circular 8/1990, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela* (Aplinkraštis 8/1990 dėl sandorių skaidrumo ir vartotojų apsaugos, skirtas kredito įstaigoms (BOE, Nr.° 226, 1990 m. rugsėjo 20 d., p. 27498).

21 Aplinkraštis 8/1990 buvo iš dalies pakeistas, be kita ko, 1994 m. liepos 22 d. *circular 5/1994, a entidades de crédito* (Aplinkraštis 5/1994, skirtas kredito įstaigoms; BOE, Nr. 184, 1994 m. rugpjūčio 3 d., p. 25109); juo Aplinkraštis 8/1990 buvo, be kita ko, papildytas VIII priedu. *Juzgado de Primera Instancia no 8 de Donostia – San Sebastián* (San Sebastiano pirmosios instancijos teismas Nr. 8, Ispanija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šiuo aspektu

patikslina, kad Aplinkraščio 8/1990, iš dalies pakeisto Aplinkraščiu 5/1994 (toliau – iš dalies pakeistas Aplinkraštis Nr. 8/1990), suvestinė redakcija nebuvo paskelbta *Boletín Oficial del Estado*.

22 Iš dalies pakeistame Aplinkraštyje Nr. 8/1990 buvo nustatyti tam tikri oficialūs lyginamieji indeksai, taikomi hipoteka užtikrintoms paskoloms. Tarp jų buvo įvairios hipoteka užtikrintų ir ilgiau nei trejiems metams suteiktų paskolų, skirtų būstui laisvoje rinkoje įsigyti, vidutinės palūkanų normos (toliau – IRPH); kaip viena iš pastarųjų normų buvo numatytas ir taupomųjų bankų suteikiamoms paskoloms taikomas indeksas (toliau – taupomųjų bankų IRPH).

23 Taupomųjų bankų IRPH iš dalies pakeisto Aplinkraščio 8/1990 VIII priede apibrėžtas taip:

„<…> paprastas vidutinių svertinių palūkanų normų vidurkis, apskaičiuotas atsižvelgiant į sumas, skolintas būstui laisvoje rinkoje įsigyti pagal hipoteka ne mažiau kaip trejiems metams užtikrintus paskolos sandorius, kurie buvo sudaryti ar atnaujinti taupomųjų bankų tą mėnesį, su kuriuo susietas indeksas. Šios vidutinės svertinės palūkanų normos yra bendros kredito kainos metinės normos, apie kurias laikydamiesi nurodytų terminų Ispanijos bankui pagal 2 straipsnį praneša visi taupomieji bankai.“

24 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ši apibrėžtis papildyta nuoroda, jog „vidutinės svertinės palūkanų normos“ – tai bendros kredito kainos metinės normos (BKKMN), kurias Ispanijos bankui praneša visi taupomieji bankai ir kurias jie taiko atitinkamiems sandoriams.

25 Iš šio sprendimo taip pat matyti, kad Aplinkraštyje 5/1994 kredito įstaigos, kurioms jis buvo skirtas, buvo įspėtos apie tai, kad tiesiogiai ir įprastai taikant IRPH, pasekmė yra ta, kad hipoteka užtikrinto sandorio atveju BKKMN yra didesnė už rinkoje taikomą normą; tokios situacijos galima išvengti taikant atitinkamą neigiamą maržą, kurios vertė priklauso nuo šio sandorio komisinių ir mokėjimų dažnumo.

*Įstatymas 14/2013*

26 2013 m. rugsėjo 27 d. *Ley 14/2013 de apoyo a los emprendedores y su internacionalización* (Įstatymas Nr. 14/2013 dėl paramos verslui ir verslo tarptautinio pobūdžio; BOE, Nr. 233, 2013 m. rugsėjo 28 d., p. 78787) penkioliktojoje papildomoje nuostatoje numatyta, kad nuo 2013 m. lapkričio 1 d., be kita ko, taupomųjų bankų IRPH nebebus taikomas.

27 Šios papildomosios nuostatos 2–4 dalyse numatyta:

„2. Pirmesnėje dalyje pateiktos nuorodos į palūkanų normas pakeičiamos sutartyje numatyta pakaitine palūkanų norma ar lyginamuoju indeksu po paskesnės taikomų normų peržiūros.

3. Jei sutartyje pakaitinė norma ar indeksas nenumatyti, arba jei tai yra vienas iš indeksų ar normų, kuriuos numatyta panaikinti, jie pakeičiami oficialia palūkanų norma, vadinama [kredito įstaigų IRPH], kuriai taikoma marža, lygi numatomos panaikinti palūkanų normos ir pirma nurodytos palūkanų normos skirtumų aritmetiniam vidurkiui, apskaičiuojamam pagal laikotarpiu nuo sutarties sudarymo iki palūkanų normos pakeitimo įsigaliojimo turimus duomenis.

<…>

4. Šalims nesuteikiama galimybė reikalauti pakeisti, vienašališkai pakeisti arba nutraukti paskolos arba kredito sutartį dėl šios nuostatos taikymo.“

## Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

28 2006 m. rugsėjo 11 d. NB su *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Gipuzkoa y San Sebastián*, vėliau tapusia *Kutxabank*, sudarė hipoteka užtikrintą paskolos sutartį (toliau – pagrindinėje byloje nagrinėjama paskolos sutartis) 35 metams.

29 Pagal šios sutarties 3bis straipsnį (toliau – ginčijama sąlyga) palūkanų norma yra kintamoji ir periodiškai turi būti nustatoma nauja palūkanų norma pagal taupomųjų bankų IRPH.

30 Ginčijamoje sąlygoje patikslinta, kad šis indeksas – tai paprastas vidutinių svertinių palūkanų normų vidurkis, apskaičiuotas atsižvelgiant į sumas, pagal hipoteka ne mažiau kaip trejiems metams užtikrintus paskolos sandorius skolintas būstui laisvojoje rinkoje įsigyti (be pakeitimų), ir kad lyginamoji vertė yra naujausio indekso, kurį Ispanijos bankas paskelbė mėnesį, einantį prieš baigiantis palūkanų normos peržiūros terminui, vertė arba naujausio indekso, kurį Ispanijos bankas paskelbė prieš tą mėnesį, vertė.

31 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ginčijamoje sąlygoje neminima taupomųjų bankų IRPH apibrėžties, pateiktos iš dalies pakeisto Aplinkraščio 8/1990 VIII priede, paskutinė dalis, kurioje patikslinta, kad šios „vidutinės svertinės palūkanų normos“ yra BKKMN, apie kurias, taikomas atitinkamiems sandoriams, Ispanijos bankui praneša visi taupomieji bankai.

32 2022 m. kovo 4 d. NB pateikė ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui su prašymu, be kita ko, pripažinti ginčijamą sąlygą nesąžininga.

33 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs patikslina, kad IRPH nustatomos remiantis panašiems sandoriams taikomų BKKMN vidurkiu. Todėl atitinkamos sutarties palūkanų normos koregavimas pagal tam tikrą IRPH lemia tai, kad padidėja ši palūkanų norma, apimanti tai, ką paskolos gavėjai, į kurių sudarytas sutartis atsižvelgta nustatant tą IRPH, sumokėjo ne tik kaip nominalią palūkanų normą, bet ir kaip visus mokesčius ir galimus komisinius, o pagal sutartį, kurios palūkanų norma taip indeksuota, be maržos dar buvo pridėti panašūs mokesčiai, nors komisiniai jau buvo sumokėti. Šis teismas priduria, kad tam tikri elementai, į kuriuos atsižvelgta BKKMN, kuriomis remiantis buvo nustatytas IRPH, atsirado dėl sutarties sąlygų, kurių nesąžiningumas nuo to laiko buvo pripažintas arba kelia abejonių.

34 Visų pirma, nagrinėjant ginčijamą sąlygą atsižvelgiant į skaidrumo reikalavimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar to reikalavimo buvo laikytasi, nes ši sąlyga neleido vartotojui tiksliai suprasti ekonominių pasekmių, kurios jam kils pagal 35 metų trukmės sutartį.

35 Visų pirma, jis abejoja, kad vidutinis vartotojas pats gali suprasti sąvokų „palūkanų norma“, „lyginamasis indeksas“ ar „BKKMN“ skirtumus ir atitinkamai, kaip veikia lyginamųjų indeksų, nustatomų remiantis BKKMN, apskaičiavimo metodika.

36 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad ginčijamoje sąlygoje pateikta taupomųjų bankų IRPH apibrėžtis, kurioje trūksta dalies, nurodančios, kad šis indeksas grindžiamas BKKMN. Tuo remdamasis jis daro išvadą, kad vidutinis vartotojas, kuris nesusipažinęs su kredito įstaigoms skirtų Ispanijos banko aplinkraščiais ir kurio šalis, su kuria jis sudarė sutartį, neinformavo apie tai, kad taupomųjų bankų IRPH atitinka BKKMN, ar apie Aplinkraštyje 5/1994 pateiktus paaiškinimus dėl IRPH lygio, palyginti su rinkos norma, neturi jokios priežasties šiuo klausimu prašyti informacijos ikisutartiniame etape, kai mano, kad jam siūloma sudaryti sutartis yra įdomi, nes numato mažesnę maržą, nei įprastai numatomos sutartyse, kuriose palūkanų norma nustatoma atsižvelgiant į lyginamąjį indeksą Euribor (Europos vidutinė tarpbankinės rinkos skolinimo palūkanų norma eurais).

37 Šie svarstymai pateikti grindžiant pirmąjį– trečiąjį ir penktąjį klausimus.

38 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) jurisprudencija, iš kurios matyti, kad su IRPH sandara ir apskaičiavimu susijęs skaidrumo reikalavimas yra bet kuriuo atveju įvykdytas dėl Aplinkraščio 8/1990 ir dėl šių indeksų apskaičiavimo metodikos paskelbimo *Boletín Oficial del Estado*, todėl kredito įstaiga, kuri įtraukia tokį indeksą į sutarties sąlygas, neprivalo paskolos sutartyje pateikti išsamios šio indekso apibrėžties. Ši jurisprudencija išimtinai pagrįsta 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138) 53 ir 56 punktais, išskyrus jo 51, 52, 54 ir 55 punktus.

39 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad to teismo sprendimo 53 ir 56 punktai pagrįsti duomenimis, kurie nevisiškai atitinka tikrovę. Iš tiesų, pirma, Aplinkraštyje 8/1990, kurio paskelbimu grindžiamas tas teismo sprendimas, neminimos IRPH, nes tos normos pirmą kartą numatytos Aplinkraštyje 5/1994. Antra, net jei su šiuo aplinkraščiu buvo susipažinta, nebūtinai sužinoma IRPH apskaičiavimo metodika, nes ji jame nenurodyta, todėl vartotojas iš duomenų, su kuriais galima susipažinti, turi padaryti išvadą, kad IRPH yra BKKMN, į kurias jau įskaičiuotos maržos, komisiniai ir išlaidos.

40 Šie svarstymai pateikti grindžiant ketvirtąjį ir šeštąjį–aštuntąjį klausimus.

41 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar minėta *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencija tiek, kiek joje nustatyta, kad kredito įstaigos besąlygiškai atleidžiamos nuo pareigos hipoteka užtikrintose paskolos sutartyse išsamiai apibrėžti IRPH, kuriuo remiamasi periodiškai koreguojant palūkanų normą, ir informuoti vartotojus apie ankstesnę šio indekso raidą, jeigu tas indeksas oficialiai paskelbtas, suderinama su Teisingumo Teismo jurisprudencija, atsižvelgiant į 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138) 54 punktą ir 2021 m. lapkričio 17 d. Nutarties *Gómez del Moral Guasch* (C-655/20, EU:C:2021:943) 34 punktą.

42 Šios abejonės lėmė devintąjį ir dešimtąjį klausimus.

43 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo Direktyvą 2005/29, kuri, jo nuomone, buvo taikytina sudarant pagrindinėje byloje nagrinėjamą paskolos sutartį. Tai, kad šioje sutartyje pateiktoje taupomųjų bankų IRPH apibrėžtyje nėra svarbių elementų, jo nuomone, gali prilygti esminės informacijos, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 7 straipsnį, nepateikimui, taigi ir klaidinančiai veiklai. Jeigu taip būtų, jam kyla klausimas, ar tokia išvada gali pašalinti bet kokį sąžiningumą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį.

44 Šie svarstymai pateikti grindžiant vienuoliktąjį ir dvyliktąjį klausimus.

45 Toliau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aptaria atvejį, kai ginčijama sąlyga turėtų būti laikoma neatitinkančia skaidrumo reikalavimo. Tokiu atveju jis mano, kad turėtų išnagrinėti galimą šios sąlygos nesąžiningumą – jis prašo, kad Teisingumo Teismas tai patvirtintų, nes ankstesni pastarojo sprendimai buvo susiję tik su šiuo reikalavimu.

46 Šiuo atveju, pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo nacionalinės teisės normas, kuriose nuo 2019 metų numatyta, kad vartotojų nenaudai neskaidriai į sutartis įtrauktos sąlygos yra niekinės. Jis pažymi, kad *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) nemano, kad šios normos taikytinos atgaline data. Tačiau dėl vadinamų „apatinės ribos“ sąlygų, pagal kurias kintamoji palūkanų norma negalėjo būti mažesnė už tam tikrą ribą, pažymėtina, kad Aukščiausiasis Teismas savo jurisprudencijoje pareiškė, kad šios sąlygos nėra skaidrios ir dėl to yra nesąžiningos, kiek jose numatyta lyg ir kintamoji palūkanų norma, bet iš tikrųjų tik didėjanti. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad ši jurisprudencija pagal analogiją turėtų būti taikoma šioje byloje, atsižvelgiant į ginčijamos sąlygos klaidinantį elementą dėl sutartyje pateiktoje IRPH apibrėžtyje nenurodytos informacijos, jog IRPH yra BKKMN.

47 Šie svarstymai pateikti grindžiant tryliktąjį ir keturioliktąjį klausimus.

48 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mini *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudenciją, pagal kurią rėmimasis oficialiu indeksu, kaip tai daro valdžios institucijos finansuodamos subsidijuojamą būstą, negali prieštarauti sąžiningumo reikalavimui.

49 Vis dėlto jis pažymi, visų pirma, kad taikyti oficialų indeksą reikalaujama sudarant hipoteka užtikrintas paskolos sutartis ir kad viešosios valdžios institucijos, kurios rėmėsi IRPH, tai darė atsižvelgdamos į Ispanijos banko įspėjimą, nurodytą Aplinkraščio 5/1994 preambulėje.

50 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nesąžiningumo vertinimas susijęs ne su rėmimusi IRPH, o su paskolos sutarties sąlyga, kuri numatė tokį rėmimąsi. Taigi, atsižvelgiant į 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164) 69 punktą, svarbu nustatyti, ar paskolos davėjas, sąžiningai ir teisingai veikdamas paskolos gavėjo atžvilgiu, galėjo tikėtis, kad pastarasis būtų sutikęs, jog į pagrindinėje byloje nagrinėjamą paskolos sutartį būtų įtraukta ginčijama sąlyga, jei būtų supratęs, kaip veikia taupomųjų bankų taikomo IRPH apskaičiavimo metodika, ir atitinkamai, remdamasis konkrečiais kriterijais, būtų galėjęs įvertinti galimai reikšmingas ekonomines šio indekso taikymo pasekmes, jei būtų žinojęs jo raidą pastaruosius dvejus metus iki šios sutarties sudarymo ir jeigu jam būtų buvę pranešta, kad Aplinkraštyje 5/1994 buvo įspėjimas apie būtinybę prireikus numatyti neigiamą maržą, į kurį paskolos davėjas nenorėjo atsižvelgti.

51 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, atliekant šį vertinimą, reikia, be kita ko, palyginti sutartyje numatytos palūkanų normos skaičiavimo metodiką ir ją taikant gautą faktinį šios normos dydį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais ir įstatyme įtvirtinta palūkanų norma, taip pat su pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties sudarymo momentu rinkoje panašioms paskoloms taikytomis palūkanų normomis, kaip matyti iš 2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus*, (C-421/14, EU:C:2017:60) 67 punkto antros įtraukos.

52 Šie svarstymai pateikti grindžiant penkioliktąjį–aštuonioliktąjį klausimus.

53 Galiausiai, trečia, tuo atveju, jeigu būtų konstatuota, kad ginčijama sąlyga yra nesąžininga ir iš principo pagrindinėje byloje nagrinėjama paskolos sutartis negalėtų būti toliau vykdoma be šios sąlygos, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad turėtų leisti vartotojui pasirinkti, ar panaikinti šią sutartį, ar palikti ją galioti pakeičiant ginčijamą sąlygą nuoroda į nacionalinės teisės aktuose dispozityviai numatytą indeksą, atsižvelgiant, be kita ko, į 2021 m. lapkričio 17 d. Nutarties *Gómez del Moral Guasch* (C-655/20, EU:C:2021:943) 52 punktą.

54 Pirmiausia, jeigu vartotojas pasirinktų išsaugoti sutartį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad jo identifikuota dispozityvioji nuostata, kuria siekiama užtikrinti tolesnį sutarčių galiojimą nustojus taikyti (tai neginčyta) taupomųjų bankų IRPH ir bankų IRPH, buvo skirta pusiausvyrai tarp šalių prievolių išsaugoti, o ginčijamos sąlygos pripažinimas nesąžininga lemtų pusiausvyros pažeidimą, kurį reikėtų ištaisyti. Tokiomis sąlygomis, šis teismas mano, kad tam, kad būtų atkurta pusiausvyra tarp šalių, reikėtų ginčijamoje sąlygoje nurodytam lyginamajam indeksui taikyti neigiamą maržą, kaip kad rekomendavo Ispanijos bankas Aplinkraščio 5/1994 preambulėje.

55 Antra, jeigu vartotojas pasirinktų, kad sutartis turi būti pripažinta negaliojančia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad, taikant Civilinio kodekso 1303 straipsnį, – o tai lemtų, kad abi šalys turėtų viena kitai grąžinti tai, ką gavo, kartu su palūkanomis – didesnę naudą gautų finansinė įstaiga, nors būtent ji atsakinga už tai, kad ši sutartis pripažinta negaliojančia. Iš tikrųjų, taikant šį straipsnį, finansinė įstaiga turėtų teisę gauti įstatyme numatytas tokio dydžio palūkanas, kurios yra didesnės už sutartyje numatytą normą ir skaičiuojamos nuo viso paskolinto kapitalo ir nuo sutarties sudarymo dienos. Taip veikiausiai nebūtų, jeigu reikėtų taikyti šio kodekso 1306 straipsnio 2 punktą, kas lyg ir būtų įmanoma, jeigu būtų pripažinta, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama paskolos sutartis turi būti panaikinta dėl jos „prieštaravimo gerai moralei“, kaip tai suprantama pagal pastarąją nuostatą, o prieštaravimas gerai moralei priskirtinas būtent šiai įstaigai, kai kalbama apie vartotojui primestą iš anksto suformuluotą tipinę sutartį.

56 Šie svarstymai pateikti grindžiant devynioliktąjį–dvidešimt pirmąjį klausimus.

57 Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de Primera Instancia nº 8 de Donostia-San Sebastián* (San Sebastiano pirmosios instancijos teismas Nr. 8) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Atsižvelgiant į tai, kad Ispanijos bankas <…> Aplinkraštyje 5/1994, kuriuo Ispanijos hipoteka užtikrintų paskolų rinkoje įvestos IRPH grindžiamos palūkanų normos, taip pat įspėjo, kad tai, jog šios palūkanos tiesiogiai ir paprastai taikomos sutartyse, reiškia, kad nagrinėjamo sandorio BKKMN yra didesnė už rinkos BKKMN, ir kad siekiant to išvengti būtina taikyti tinkamą neigiamą maržą, ar šio įspėjimo nepaisymas ir tokios neigiamos maržos netaikymas gali būti suprantamas kaip šalių teisių ir pareigų neatitikimas, pažeidžiant Direktyvos[93/13] 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą sąžiningumo reikalavimą?

2. Ar tai, kad finansų įstaigos taiko neigiamą maržą, mažinimo koeficientus arba IRPH procentines dalis, kaip yra numatęs Ispanijos bankas, tik tais atvejais, kai hipoteka užtikrintos paskolos sutartys sudaromos subsidijuojamam būstui įsigyti ir yra kontroliuojamos viešojo administravimo institucijų, o tais atvejais, kai paskolos sutartis sudaroma būstui laisvoje rinkoje įsigyti ir tokio įsigijimo nekontroliuoja viešojo administravimo institucijos, tokia neigiama marža, mažinimo koeficientai ir IRPH procentinė dalis netaikomi, gali būti suprantama kaip šalių teisių ir pareigų neatitikimas, pažeidžiant [Direktyvos 93/13] 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą sąžiningumo reikalavimą?

3. Tuo atveju, kai tam tikros BKKMN, taikomų hipoteka užtikrintiems paskolų sandoriams, kuriais remiantis kas mėnesį nustatoma taupomųjų bankų IRPH grindžiama palūkanų norma, sudedamosios dalys, kaip antai komisiniai ar tam tikros išlaidos, kurias turėjo prisiimti verslininkas, pripažintos nesąžiningomis, ar pagal [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 dalį draudžiama palikti galioti sutarties sąlygą, kurioje numatytas taupomųjų bankų IRPH, kuris kas mėnesį buvo nustatomas remiantis duomenimis, gautais taikant nesąžiningomis pripažintas sąlygas?

4. Ar 2020 m. kovo 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138) 51, 52, 54 ir 55 punktams prieštarauja tokia nacionalinė jurisprudencija, kaip suformuota Ispanijos *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), pagal kurią nacionalinis teismas neprivalo atlikti šiuose punktuose reikalaujamų patikrinimų ir turi nuspręsti, kad sąlyga, kuria į vartotojo ir verslininko sudarytą sutartį įtraukiamas IRPH lyginamasis koeficientas, bet kuriuo atveju atitinka skaidrumo reikalavimą, nes šis lyginamasis indeksas yra apibrėžtas <....> Aplinkraštyje 5/1994, paskelbtame 1994 m. rugpjūčio 3 d. [*Boletín Oficial del Estado, BOE Nr.* 184, p. 1994 m. rugpjūčio 3 d.], net jei vartotojui šie duomenys nėra žinomi?

5. Ar tam, kad skaidrumo reikalavimą atitiktų į hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutartį įtraukta sąlyga, pagal kurią mokėtinos palūkanos skaičiuojamos remiantis oficialiu indeksu, kaip antai IRPH, kuris dėl savo apskaičiavimo ypatybių apima ne vien mokėtinas palūkanas ir kurį skaičiuojant reikia taikyti maržą, kurios apskaičiavimas yra sudėtingas, kad ją būtų galima palyginti su kitais indeksais, ir dėl kurio vartotojui kyla potenciali rizika, jog jis turės mokėti iš dalies pasikartojančius banko komisinius, [Direktyvos 93/13] 5 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami teisės aktai ar jurisprudencija, pagal kuriuos verslininkui leidžiama neįtraukti į sutartį arba aiškiai ir laiku prieš sudarant sutartį nepateikti vartotojui šios informacijos:
   a) kad lyginamasis [indeksas] apima ne tik mokėtinas palūkanas, bet ir komisinius,
   b) apie su šia palūkanų norma susijusį konkretų padidėjimą,
   c) ar šiai lyginamajai palūkanų normai jis taiko neigiamą maržą, kad kompensuotų šį padidėjimą?

   Šios informacijos tikslas – suteikti vartotojui galimybę realiai palyginti įvairias galimas lyginamąsias normas ir žinoti, ar pagal sutartį, kurią jis ketina sudaryti, jam teks mokėti iš dalies pasikartojančius komisinius bei kokio dydžio jie bus, taip pat prireikus juos ginčyti.

6. Ar Europos Komisijos pastabų [byloje C-125/18] 57 punktui, 2019 m. rugsėjo 10 d. generalinio advokato [M. Szpunar byloje *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2019:695),] išvados 2 ir 125 punktui ir 2020 m. kovo 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138)] 51, 52, 54 ir 55 punktams prieštarauja tokia nacionalinė jurisprudencija, kaip suformuota Ispanijos *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), pagal kurią sutartį sudaręs verslininkas atleidžiamas nuo bet kokios atsakomybės už vartotojo informavimą apie tai, kaip veikia [lyginamojo] indekso IRPH apskaičiavimo metodika, ir dėl jos taikymo kylančias ekonomines pasekmes, todėl ši atsakomybė tenka pačiam vartotojui, kuris, neturėdamas jokių finansinių žinių, turi pats ieškoti tokios informacijos, susirasti ir suprasti [*Boletín Oficial del Estado]* paskelbtą apibrėžtį, kurioje aiškiai nenurodyta, jog į [tą] indeksą įtraukta marža ir kitos išlaidos, bet ką jis turi suprasti pats, remdamasis tuo, kad šis indeksas kas mėnesį nustatomas pagal atitinkamiems sandoriams taikomų BKKMN vidurkį?

7. Ar 2020 m. kovo 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138),] 53 ir 56 punktų aiškinimas taip, kad vien IRPH apibrėžties paskelbimas [*Boletín Oficial del Estado*] suteikia sutartį sudariusiam vartotojui galimybę sužinoti, jog į [šį indeksą] įtrauktos [kredito] įstaigų taikomos maržos ir kitos išlaidos, atitinka Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią vartotojas informuotumo aspektu yra silpnesnė šalis nei verslininkas, su kuriuo jis sudaro sutartį, taip pat generalinio advokato [M. Szpunar byloje *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2019:695),] išvados 2 punktą, pagal kurį vidutinis vartotojas negali suprasti kai kurių sąvokų, pavyzdžiui, „palūkanų norma“, „lyginamasis indeksas“ arba „BKKMN“ ir visų pirma to, kuo šios sąvokos skiriasi tarpusavyje, ir taip yra kalbant ir apie konkretų ne tik kintamųjų palūkanų normų, bet ir hipoteka užtikrintų paskolų oficialių lyginamųjų indeksų ir BKKMN, kuriomis remiantis apskaičiuojamos šios palūkanų normos, veikimą ar apskaičiavimą?

8. Ar Teisingumo Teismo suformuotai jurisprudencijai, pagal kurią vartotojas informuotumo aspektu yra silpnesnė šalis nei verslininkas, su kuriuo jis sudaro sutartį, ir generalinio advokato [M. Szpunar byloje *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2019:695),] išvados 2 punktui prieštarauja [2020 m. kovo 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138),] 53 ir 56 punktų aiškinimas taip, kad remdamasis [*Boletín Oficial del Estado*] paskelbta apibrėžtimi vartotojas gali žinoti, jog IRPH <…> indeksas apima maržas ir kitas išlaidas, nors tam šis vartotojas turi žinoti, kas yra BKKMN ir ką ji apima, kad galėtų padaryti išvadą, jog atsižvelgiant į tai, kad taupomųjų bankų IRPH nustatomas pagal paprastą BKKMN vidurkį, į jį būtinai bus įtraukti [kredito] įstaigų taikomi komisiniai, maržos ir kitos išlaidos?

9. Ar 2021 m. lapkričio 17 d. [Nutartyje *Gómez del Moral Guasch* (C-655/20, EU:C:2021:943)] įtvirtintas verslininko atleidimas nuo pareigos į sutartį įtraukti išsamią kintamajai palūkanų normai apskaičiuoti naudojamo lyginamojo indekso apibrėžtį ir pateikti informacinį lankstinuką, kuriame būtų nurodyti ankstesni šio indekso pokyčiai, yra absoliutus ir besąlyginis, ar, priešingai, jis siejamas su sąlyga, kad remdamasis šia verslininko pateikta informacija sutartį sudarantis vartotojas turi galėti suprasti lyginamojo indekso apskaičiavimo metodikos veikimą, taigi ir, remdamasis tiksliais ir suprantamais kriterijais, įvertinti galimai reikšmingas ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams?

10. Ar toks atleidimas nuo pareigos taikomas ir tais atvejais, kai pagal sutarties sudarymo momentu galiojančias nacionalinės teisės nuostatas reikalaujama į sutartį įtraukti išsamią kintamajai palūkanų normai apskaičiuoti naudojamo lyginamojo indekso apibrėžtį ir pateikti informacinį lankstinuką, kuriame būtų nurodyti ankstesni šio indekso pokyčiai?

11. Ar taikant Direktyvą [2005/29] dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje tai, kad verslininkas nepateikė tokios svarbios informacijos kaip IRPH <…> apskaičiavimo metodikos konkretus veikimas, jų nustatymas remiantis referenciniams sandoriams taikomomis BKKMN (o tai reiškia, kad į jų nominalią vertę įtraukiamos šių sandorių vidutinės maržos, komisiniai ir išlaidos), tai, kad jos nuolat buvo didesnės už Euribor [lyginamąjį indeksą] per visus metus, praėjusius nuo jo nustatymo, ir tai, kad Ispanijos bankas įspėjo finansų įstaigas apie būtinybę taikyti neigiamą maržą, siekiant išvengti situacijų, kai sandorio BKKMN yra didesnė už rinkoje taikomą BKKMN, gali būti suprantama kaip klaidinantis informacijos neatskleidimas pagal šios direktyvos 7 straipsnį?

12. Ar tai, kad nacionalinis teismas padarė išvadą, jog verslininko vykdyta praktika yra klaidinama pagal Direktyvą [2005/29], savaime reiškia, kad toks [jo] elgesys lemia esminį teisių ir pareigų pusiausvyros pažeidimą ir pažeidžia Direktyvos [93/13] 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą sąžiningumo reikalavimą, o gal, priešingai, verslininko veiksmai gali būti klaidinami pagal Direktyvą [2005/29], bet sąžiningi pagal Direktyvą [93/13]?

13. Ar veiksmingumo principui prieštarauja tokia nacionalinė jurisprudencija, kaip suformuota *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), pagal kurią, pripažinus, kad sąlyga, kuria į vartotojo ir verslininko sudarytą sutartį įtraukiamas taupomųjų bankų IRPH, yra neskaidri, [iš dalies Įstatymu 5/2019 pakeistų] [Bendrojo vartotojų ir naudotojų apsaugos įstatymo] 83 straipsnio ir [Įstatymo 7/1998 dėl bendrųjų sutarčių sąlygų] 5.5 straipsnio nuostatos negali būti taikomos atgaline data, taip sukuriant dviejų skirtingų lygių apsaugą nuo identiškos nesąžiningos sąlygos – vienokia taikoma vartotojams, sudariusiems sutartį iki šio pakeitimo, ir kitokia vartotojams, sudariusiems sutartį po šio pakeitimo?

14. Ar veiksmingumo principui prieštarauja tokia nacionalinė jurisprudencija, kaip suformuota *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), pagal kurią sąlygos, susijusios su sutarties kaina, kaip antai apatinės ribos sąlyga, neskaidrumas reiškia, kad ji yra nesąžininga, nes turi klaidinamą aspektą, o sąlygos, pagal kurią į sutartį įtraukiamas taupomųjų bankų IRPH, t. y. sąlygos, kuri taip pat turi įtakos sutarties kainai, neskaidrumas nereiškia, kad ji yra nesąžininga?

15. Ar [2013 m. kovo 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164)] 69 punktui ir neatitikimo „nepaisant sąžiningumo reikalavimo“ sąvokai prieštarauja tokia nacionalinė jurisprudencija, kaip suformuota *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), pagal kurią nelogiška tvirtinti, kad verslininkas veikė nesąžiningai, kai taikė oficialų [lyginamąjį indeksą], kurį nustatė Ispanijos bankas ir paprastai taiko viešojo administravimo institucijos, vykdydamos su subsidijuojamais būstais susijusius planus, o tai visais atvejais reiškia, kad verslininkas veikė sąžiningai, nesant būtinybės tikrinti, ar verslininkas galėjo tikėtis, jog vartotojas, su kuriuo elgiamasi sąžiningai ir teisingai, būtų sutikęs su ginčijama sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi?

16. Nagrinėjant ginčą dėl sąlygos, pagal kurią palūkanų norma indeksuojama atsižvelgiant į taupomųjų bankų IRPH, įtraukimo į hipoteka užtikrintą paskolos sutartį siekiant nustatyti sutarties kainą, ar [2013 m. kovo 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164)] 69 punktas turi būti aiškinamas taip, kad nacionalinis teismas turi išsiaiškinti, ar verslininkas galėjo tikėtis, kad vartotojas būtų sutikęs su šios sąlygos įtraukimu (prieš tai ją atskirai aptarus), jei jis būtų supratęs taupomųjų bankų IRPH apskaičiavimo metodikos veikimą, žinojęs jo pokyčius bent dvejus metus iki sutarties sudarymo ir būtų buvęs informuotas apie tai, kad Ispanijos bankas savo Aplinkraštyje 5/1994 įspėjo apie būtinybę prireikus taikyti neigiamą maržą, ko verslininkas neketino paisyti?

17. Kiek tai susiję su sąlyga, pagal kurią į verslininko ir vartotojo pasirašytą hipoteka užtikrintą paskolos sutartį įtraukiamas taupomųjų bankų IRPH, ar [2017 m. sausio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60)] 67 punktas turi būti aiškinamas taip, kad vertindamas, ar egzistuoja neatitikimas pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, nacionalinis teismas turi palyginti šio IRPH apskaičiavimo metodiką su plačiai naudojamo *Euribor* [lyginamojo indekso] apskaičiavimo metodika ir pagal ją apskaičiuotomis atitinkamomis faktinėmis palūkanų normomis, taikomomis tokio paties dydžio ir tokios pat trukmės paskoloms?

18. Kiek tai susiję su sąlyga, pagal kurią į verslininko ir vartotojo pasirašytą hipoteka užtikrintą paskolos sutartį įtraukiamas taupomųjų bankų IRPH, siekiant įvertinti, ar egzistuoja neatitikimas pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, kaip nurodyta [2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60)] 67 punkte, ar svarbu tai, kad faktinė palūkanų norma, apskaičiuojama pagal *Euribor* [lyginamąjį indeksą], reiškia kainą, už kurią [kredito] įstaigos įsigyja pinigus, kuriuos vėliau skolina savo klientams, o faktinė palūkanų norma, apskaičiuojama pagal taupomųjų bankų [IRPH], kuri visada yra didesnė, reiškia bendrą kainą, kurią sumoka klientai, kuriems taupomieji bankai paskolino šiuos pinigus?

19. Ar pagal Direktyvos [93/13] 7 straipsnio 1 dalį draudžiama tai, kad pripažinus nesąžininga sąlygą, pagal kurią į verslininko ir vartotojo pasirašytą hipoteka užtikrintą paskolos sutartį įtraukiamas taupomųjų bankų IRPH, ir konstatavus, kad be šios sąlygos sutartis negali toliau galioti, ši sąlyga būtų pakeista pagal [Įstatymo 14/2013 penkioliktoje papildomoje nuostatoje įtvirtintą dispozityviąją normą], turint omenyje, kad dėl šio pakeitimo verslininko naudai išlieka toks pat neatitikimas, [kurį lėmė sąlyga], kurią nacionalinis teismas prieš tai panaikino, nes ši dispozityvioji nuostata buvo skirta tam, kad ne ginčo tvarka pakeistų [joje numatytą] indeksą ir kad dėl šio pakeitimo nepasikeistų situacija, buvusi iki [pirminio lyginamojo] indekso panaikinimo?

20. Atsižvelgiant į tai, kad, anot Ispanijos banko, buvo galima išvengti bet kokios kritikos dėl taupomųjų bankų IRPH naudojimo, jei būtų taikyta neigiama marža, ar Direktyvos [93/13] 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pripažinus nesąžininga sąlygą, pagal kurią į verslininko ir vartotojo pasirašytą hipoteka užtikrintą paskolos sutartį įtraukiamas taupomųjų bankų IRPH, pagal ją nedraudžiama, kad nacionalinis teismas sutartyje iš pradžių numatytą maržą atgaline data pakeistų neigiama marža, kuri turėjo būti numatyta sudarant sutartį, ir įpareigotų grąžinti vartotojui jo nepagrįstai [sumokėtas] sumas su palūkanomis, kad būtų išvengta sutarties negaliojimo ir sutartis būtų pakeista į tokią, kokia turėjo būti sudaryta vadovaujantis Ispanijos banko įspėjimu?

21. Ar pagal Direktyvos [93/13] 7 straipsnio 1 dalį draudžiama tai, kad, pripažinus nesąžininga sąlygą, pagal kurią į verslininko ir vartotojo sudarytą hipoteka užtikrintos paskolos sutartį įtraukta taupomųjų bankų IRPH, o sutartį – negaliojančia motyvuojant tuo, kad ji negalėjo toliau galioti panaikinus šią sąlygą, pagal Civilinio kodekso 1303 straipsnį kyla tokios pasekmės, kad pažeidėjas gautų naudos, susigrąžindamas visą [paskolintą kapitalą] su palūkanomis, apskaičiuotomis taikant įstatyme numatytą normą, kuri yra didesnė, nei nurodyta toje sutartyje ir taikoma visai paskolos sumai nuo pirmos dienos?

22. Atsižvelgiant į tai, kad paskolos sutartis yra iš anksto suformuluota tipinė sutartis, į kurią įtrauktos verslininko nustatytos bendrosios sąlygos, dėl kurių nebuvo derėtasi, [todėl] tik verslininkas yra atsakingas už tai, kad įtraukė nesąžiningas sąlygas, susijusias su esminiais kainos elementais, ar [Direktyvos 93/13] 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad būtent verslininkas yra atsakingas už prieštaravimą gerai moralei, lėmusį visos sutarties negaliojimą, todėl taikytinas Civilinio kodekso 1306 straipsnio 2 punktas?“

## Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo

### *Dėl priimtinumo*

58 Ispanijos vyriausybė abejoja dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo. Šiuo klausimu ji teigia, kad atsižvelgiant į tai, jog nėra pakankamai informacijos apie pagrindinės bylos faktines aplinkybes, taip pat į tai, kad dar nepriimtas sprendimas dėl pagrindinės bylos šalių pateiktų įrodymų priėmimo, ir tai, kad šių šalių reikalavimai nežinomi, Teisingumo Teismas negali naudingai atsakyti į pateiktus klausimus, turint omenyje tai, kad sąlygos skaidrumo ir nesąžiningumo vertinimas turi būti grindžiamas visomis konkrečiomis kiekvieno atvejo aplinkybėmis. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas turėtų bendrai ir abstrakčiai išnagrinėti Direktyvą 93/13, kiek tai susiję su IRPH naudojamu kaip lyginamojo indekso hipoteka užtikrintose paskolos sutartyse. Ši vyriausybė taip pat teigia, kad sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencija apibūdinta apytiksliai, net netiksliai, ir kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau yra pateikti atsakymai į kelis iš šių klausimų.

59 Iš pradžių reikia priminti, pirma, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes turi įvertinti tai, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą (jiems taikoma svarbos prezumpcija). Vadinasi, kai pateikiamas klausimas susijęs su Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimu ar galiojimu, Teisingumo Teismas iš principo turi priimti sprendimą dėl šio klausimo, nebent būtų akivaizdu, kad prašomas išaiškinimas visiškai nesusijęs su ginčo pagrindinėje byloje aplinkybėmis ar dalyku, kad problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į tą klausimą (2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Trapeza Peiraios*, C-243/20, EU:C:2021:1045, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Antra, Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio a ir c punktuose numatyta, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą turi būti „trumpai išdėstomos“ aplinkybės ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikiantį teismą kelti klausimą paskatinusios priežastys.

60 Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikta, nors ir ribota, informacija apie pagrindinės bylos faktines aplinkybes, kurios vis dėlto pakanka, kad būtų galima suprasti pateikiamus klausimus ir jų svarbą siekiant šioje byloje priimti sprendimą, be to, ši informacija leido valstybėms narėms ir kitiems suinteresuotiesiems asmenims pateikti pastabas pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnį.

61 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad ne Teisingumo Teismas, o nacionalinis teismas turi atsižvelgti į visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes tam, kad nustatytų, paisydamas Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje ir 5 straipsnyje numatytų kriterijų, ar sutarties sąlyga atitinka šioje direktyvoje numatytus sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimus (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 50 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

62 Be to, nacionaliniai teismai gali laisvai kreiptis į Teisingumo Teismą bet kuriuo, kaip jie mano, tinkamu proceso momentu, su sąlyga, kad paaiškins bent faktines prielaidas, kuriomis grindžiami jų prejudiciniai klausimai (šiuo klausimu žr. 2022 m. kovo 25 d. Nutarties *IP ir kt. (Faktinių pagrindinės bylos aplinkybių nustatymas)*, C-609/21, EU:C:2022:232, 21 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

63 Galiausiai, nacionalinis teismas klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo teikia atsižvelgdamas į paties nurodytas faktines aplinkybes ir teisinį pagrindą, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti (šiuo klausimu žr. 2016 m. birželio 8 d. Sprendimo *Hünnebeck*, C-479/14, EU:C:2016:412, 30 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

64 Atsakovė pagrindinėje byloje taip pat ginčija visų pateiktų klausimų priimtinumą, motyvuodama tuo, kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau pateikti atsakymai į juos.

65 Šiuo aspektu reikia konstatuoti, kad tokia aplinkybė, jeigu būtų įrodyta, galėtų tik pateisinti atsakymą motyvuota nutartimi, grindžiamą Procedūros reglamento 99 straipsniu, o ne atsisakymą priimti prejudicinį sprendimą. Be to, reikia konstatuoti, kad nors atsakymus į tam tikrus klausimus galima rasti jurisprudencijoje, taip yra ne visų klausimų atveju.

66 Todėl prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas ir tai nedaro įtakos tam tikrų klausimų priimtinumo nagrinėjimui.

### *Dėl prejudicinių klausimų*

67 Ketvirtasis ir šeštasis–dešimtasis klausimai, taip pat iš dalies penktasis klausimas, susiję su vartotojų sudarytų sutarčių sąlygų skaidrumo reikalavimo laikymusi, kai sudaromos hipoteka užtikrintos paskolos sutartys, kuriose yra tokia kaip ginčijama sąlyga.

68 Pirmasis–trečiasis ir vienuoliktasis–aštuonioliktasis klausimai, taip pat iš dalies penktasis klausimas, susiję su galimu tokios sąlygos nesąžiningumu.

69 Devynioliktasis–dvidešimt antrasis klausimai yra susiję su pasekmėmis, kurios kiltų konstatavus, kad ši sąlyga yra nesąžininga.

70 Būtent tokia tvarka turi būti nagrinėjami šie klausimai.

#### *Dėl ketvirtojo ir šeštojo-dešimtojo klausimų, taip pat iš dalies penktojo klausimo, susijusių su skaidrumo reikalavimo laikymusi*

71 Visų pirma reikia priminti, kad pagal SESV 267 straipsnio pirmą pastraipą Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą tik dėl Sutarčių ir Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų išaiškinimo. Taigi jis negali priimti sprendimo nei dėl generalinio advokato išvados, pateiktos ankstesnėje byloje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nei dėl kurios nors institucijos vykstant tokiam prejudicinio sprendimo priėmimo procesui pateiktų pastabų aiškinimo.

72 Todėl Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į šeštąjį–aštuntąjį klausimus, kiek jais prašoma išaiškinti tokias išvadas ar pastabas.

73 Tokiomis aplinkybėmis ketvirtuoju, šeštuoju–dešimtuoju klausimais ir iš dalies penktuoju klausimu, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad sudarant hipoteka užtikrintos paskolos sutartį laikomasi iš šių nuostatų kylančio skaidrumo reikalavimo, kiek tai susiję su šios sutarties sąlyga, pagal kurią palūkanų norma periodiškai koreguojama atsižvelgiant į administraciniu aktu nustatyto ir jame apibrėžto

oficialaus indekso vertę, vien dėl to, kad šis aktas ir ankstesnės atitinkamo indekso vertės buvo paskelbtos atitinkamos valstybės narės oficialiajame leidinyje, taigi pats kredito davėjas neprivalo informuoti vartotojo apie šio indekso apibrėžtį ir jo ankstesnę raidą, net jei dėl jo apskaičiavimo metodikos jis atitinka ne paskolos palūkanų normą, o BKKMN, nes taikant šią metodiką taip pat atsižvelgiama į panašiose sutartyse, pagal kurias nustatomos vėlesnės minėto indekso vertės, numatytas maržas, komisinius ir mokesčius. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar šiuo aspektu įtakos gali turėti tai, kad atitinkamos sutarties sudarymo momentu taikytinuose nacionalinės teisės aktuose numatyta, jog kredito įstaigos į su privačiais asmenimis sudaromas sutartis turi įtraukti lyginamojo indekso, kuriuo remiantis periodiškai koreguojama palūkanų norma, apibrėžtį ir pateikti dokumentą, kuriame būtų nurodyta ankstesnė šio lyginamojo indekso raida per tam tikrą laikotarpį.

74 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad informuotumo aspektu vartotojas yra silpnesnė šalis, nei verslininkas, ypač kalbant apie tikslų sąvokos „BKKMN“ turinį, kad indekso, kaip antai IRPH, apskaičiavimo metodika, gali apsunkinti sutarties, kurioje įtvirtinta palūkanų normos koregavimo atsižvelgiant į tokį indeksą sąlyga, pasiūlymo palyginimą su pasiūlymais, numatančiais palūkanų normos koregavimą atsižvelgiant į indeksus, atitinkančius nominalias palūkanų normas, o ne į BKKMN, ir kad vartotojui sunku nustatyti, kiek tokio indekso, kaip IRPH, taikymas netiesiogiai reiškia, kad sumokamos kitos nei jo sutartyje aiškiai numatytos maržos, komisiniai ar mokesčiai.

75 Siekiant atsakyti į klausimus, kaip jie performuluoti šio sprendimo 73 punkte, reikia priminti, kad prieš sudarant sutartį informacija apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui yra ypač svarbi. Būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, kurias iš anksto suformuluoja verslininkas (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander* (*Rėmimasis oficialiu indeksu*), C-265/22, EU:C:2023:578, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

76 Kadangi Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojas yra silpnesnė šalis nei verslininkas, dėl, be kita ko, turimos informacijos lygio, šis skaidrumo reikalavimas turi būti aiškinamas plačiai (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 52 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

77 Vadinasi, reikalavimas, kad sutarties sąlyga būtų surašyta aiškiai ir suprantamai, reiškia, kad paskolos sutarčių atveju finansų įstaigos turi suteikti paskolos gavėjams pakankamai informacijos, kad jie galėtų priimti gerai apgalvotus ir informacija pagrįstus sprendimus. Šiuo aspektu nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas sutarties sudarymo aplinkybes, turi patikrinti, ar vartotojui buvo perduota visa informacija, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai ir leidžia įvertinti, be kita ko, visą jo paskolos kainą (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

78 Atliekant šį vertinimą lemiamą reikšmę turi, pirma, tai, ar sąlygos surašytos aiškiai ir suprantamai, todėl leidžia vidutiniam vartotojui, t. y. pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui, įvertinti šią kainą, ir, antra, tai, ar kredito sutartyje nurodyta informacija, kuri, atsižvelgiant į šioje sutartyje nurodytų prekių ir paslaugų pobūdį, laikoma esmine, ar ne (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

79 Konkrečiau kalbant apie sąlygą, kurioje hipoteka užtikrintoje paskolos sutartyje numatytas atlygis už šią paskolą sumokant palūkanas, apskaičiuotas taikant kintamąją palūkanų normą, nustatytą, kaip pagrindinėje byloje, remiantis oficialiu indeksu, pažymėtina, kad skaidrumo reikalavimas turi būti suprantamas kaip reiškiantis, be kita ko, kad vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui turi būti sudaryta galimybė suprasti, kaip konkrečiai veikia šios palūkanų normos apskaičiavimo metodika, ir taip, remiantis tiksliais ir suprantamais kriterijais, įvertinti tokios sąlygos ekonomines pasekmes (jos gali būti reikšmingos) jo finansiniams įsipareigojimams (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 55 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

80 Tarp reikšmingų aplinkybių, į kurias nacionalinis teismas turi atsižvelgti atlikdamas šiuo klausimu reikalingus patikrinimus, yra ne tik per derybas dėl atitinkamos paskolos sutarties paskolos davėjo suteiktos informacijos turinys, bet ir tai, ar pagrindinė informacija, susijusi su lyginamojo indekso apskaičiavimu, dėl jos paskelbimo yra lengvai prieinama (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

81 Iš tikrųjų, kai kalbama apie paskolos sutartį su kintamąja palūkanų norma (vadinasi negalima nustatyti tikslaus šios palūkanų normos dydžio visam šios sutarties galiojimo laikotarpiui), svarbu, kad lyginamąjį indeksą, į kurį daroma nuoroda toje sutartyje, nustatytų viešai paskelbtas administracinis aktas, nes taip paskolos gavėjams yra prieinama informacija, galinti padėti vidutiniam vartotojui suprasti šio indekso apskaičiavimo metodiką.

82 Vis dėlto, nors dėl tokio paskelbimo paskolos davėjas gali išvengti pareigos asmeniui, kuris prašo suteikti paskolą, suteikti tam tikrą informaciją dėl sąlygos, kurioje numatyta periodiškai koreguoti numatomos imti paskolos palūkanų normą, tačiau tik su sąlyga, kad, atsižvelgiant į viešai skelbiamą ir prieinamą informaciją bei prireikus verslininko pateiktą informaciją, vidutinis vartotojas, kuris yra pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus, galėjo suprasti, kaip konkrečiai veikia kintamosios palūkanų normos apskaičiavimo metodika, kurioje be kita ko, remiamasi lyginamuoju indeksu, ir, remdamasis konkrečiais ir suprantamais kriterijais, įvertinti tokios sąlygos ekonomines pasekmes (jos gali būti reikšmingos) jo finansiniams įsipareigojimams (šiuo klausimu žr. 2021 m. lapkričio 17 d. Nutarties *Gómez del Moral Guasch*, C-655/20, EU:C:2021:943, 29 ir 34 punktus).

83 Tuo remiantis, be kita ko, darytina išvada, kad informacija apie tam tikrus sutarties aspektus, būtina tam, kad potencialūs paskolos gavėjai suprastų sutikimo pritarti paskolos sutarties pasiūlymui apimtį, gali išplaukti iš informacijos, kurios tiesiogiai nepateikė paskolas teikiantis verslininkas, jeigu ši informacija yra viešai skelbiama ir prieinama, tam tikrais atvejais dėl tam tikrų šio verslininko pateiktų nuorodų.

84 Konkrečiai dėl informacijos, kurios verslininkas tiesiogiai nepateikė, prieinamumo, iš 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 60 punkto ir jame nurodytos jurisprudencijos matyti, kad svarbu, jog šis verslininkas potencialiems paskolos gavėjams pateiktų pakankamai išsamias ir tikslias nuorodas tam, kad jie galėtų su šia informacija susipažinti neatlikdami veiksmų, kurie reikštų teisines paieškas ir kurių negalima pagrįstai tikėtis iš vidutinio vartotojo.

85 Nagrinėjamu atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad nagrinėjamoje paskolos sutartyje būtų pateikta nuoroda į *Boletín Oficial del Estado* ar į atitinkamą Ispanijos banko aplinkraštį. Iš pirmesnio šio sprendimo punkto matyti, kad nesant šiuo klausimu patikimos nuorodos, vidutiniam vartotojui gali būti sudėtinga susipažinti su atitinkama informacija.

86 Kita vertus, ginčijamoje sąlygoje pateikta taupomųjų bankų IRPH apibrėžtis. Vis dėlto, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad ši apibrėžtis yra neišsami, nes joje pakartota tik pirmoji dalis oficialios šio indekso apibrėžties, kokia ji pateikiama Aplinkraštyje 5/1994, pagal kurią šis indeksas – tai pagrindinėje byloje nagrinėjamai paskolos sutarčiai analogiškų sutarčių vidutinių palūkanų normų vidurkis. Taigi joje nėra antrosios šios oficialios apibrėžties dalies, kurioje nurodyta, kad šios „vidutinės palūkanų normos“ – tai BKKMN.

87 Ginčijamoje sąlygoje nėra ir nuorodos į Ispanijos banko šio aplinkraščio preambulėje dėl šios ypatybės nurodyto įspėjimo, kuriuo atkreiptas kredito įstaigų dėmesys į jos pasekmę, kiek tai susiję su IRPH lygiu, palyginti su rinkos norma, ir atitinkamai į tai, kad buvo būtina taikyti neigiamą maržą siekiant, kad atitinkamo sandorio BKKMN būtų priderinta prie rinkos BKKMN.

88 Dėl šios ypatybės ir šio įspėjimo Teisingumo Teismas 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 59 punkte nurodė tai, kad svarbus tokios informacijos naudingumo vartotojui požymis yra tai, kad Aplinkraštį 5/1994 parengusi institucija šioje preambulėje manė esant tikslinga atkreipti kredito įstaigų dėmesį į IRPH lygį, palyginti su rinkos norma, ir būtinybę taikyti neigiamą maržą, siekiant, kad atitinkamo sandorio BKKMN būtų priderinta prie rinkos BKKMN.

89 Be to, su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patikrins tikslią šio įspėjimo formuluotę, minėtas įspėjimas, koks perteiktas 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 14 punkte, taip pat gali būti svarbus aspektas nustatant, kaip vidutinis vartotojas tokiame kontekste supranta BKKMN sąvoką, nes Ispanijos bankas manė esant būtina patikslinti, kad, dėl to, kad į jas taip pat įskaičiuojami komisiniai mokesčiai, hipoteka užtikrintų paskolų vidutinės normos, į kurias atsižvelgiama nustatant IRPH dydį, yra BKKMN.

90 Tačiau neatrodo, kad rėmimasis IRPH gali pakenkti jį numatančios sutarties pasiūlymo palyginimui su kitais pasiūlymais, kuriuose daroma nuoroda į indeksą, kuris nėra BKKMN, jeigu šių dviejų indeksų esami dydžiai ir ankstesni paeiliui naudoti dydžiai yra nurodyti arba prieinami taip, kad potencialūs paskolos gavėjai gali su jais susipažinti nevykdydami veiksmų, kurių negalima protingai tikėtis iš vidutinio vartotojo. Tokiu atveju vidutinis vartotojas gali palyginti įvairiuose pasiūlymuose numatytas normas, nes kiekvieno pasiūlymo atveju pakanka, kad jis prie nurodyto lyginamojo indekso paskesnių dydžių pridėtų numatytą maržą tam, kad gautų vertes, kurias galima lyginti.

91 Vadinasi tai, kad pagal apskaičiavimo metodiką indeksai, kaip antai IRPH, nustatomi remiantis BKKMN, nereiškia, kad paskolos palūkanų norma, periodiškai koreguojama atsižvelgiant į paskesnius IRPH dydžius, tampa BKKMN, kurią galima išskaidyti, pirma, į palūkanas ir, antra, maržas, komisinius mokesčius ir išlaidas. Paskolos sutarties sąlyga, kurioje nustatytas koks nors lyginamasis indeksas, taikomas periodiškai koreguojant palūkanų normą, tik nustatoma šios normos sutartinė apskaičiavimo tvarka, bet jos pobūdis iš esmės nepakeičiamas.

92 Galiausiai dėl aplinkybės, kad nacionalinės teisės aktuose nustatytos tam tikros konkrečios kredito įstaigų pareigos informuoti potencialius paskolos gavėjus, iš 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch* (C-125/18, EU:C:2020:138) 54 ir 55 punktų matyti, kad verslininkas turi paisyti tokių pareigų.

93 Direktyvos 93/13 8 straipsnyje valstybėms narėms aiškiai leidžiama šia direktyva reglamentuojamoje srityje priimti griežtesnes Sutartį atitinkančias nuostatas, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą. O tokios nuostatos gali būti susijusios su tam tikra informacija, kurią verslininkai privalo pateikti, kai sudaromos konkrečios sutartys.

94 Taigi į ketvirtąjį ir šeštąjį–dešimtąjį klausimus, taip pat iš dalies į penktąjį klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad sudarant hipoteka užtikrintą paskolos sutartį laikomasi iš šių nuostatų kylančio skaidrumo reikalavimo, kiek tai susiję su šios sutarties sąlyga, kurioje numatoma periodiškai koreguoti palūkanų normą atsižvelgiant į administraciniu aktu nustatyto ir jame apibrėžto oficialaus indekso dydį, vien dėl to, kad šis aktas ir ankstesni šio indekso dydžiai buvo paskelbti atitinkamos valstybės narės oficialiajame leidinyje, taigi pats kredito davėjas neprivalo informuoti vartotojo apie šio indekso apibrėžtį ir jo ankstesnę raidą, net jei dėl jo apskaičiavimo metodikos jis atitinka ne paskolos palūkanų normą, o BKKMN, su sąlyga, kad, dėl jų paskelbimo, šie duomenys pakankamai prieinami vidutiniam vartotojui dėl to, kad šis verslininkas nurodė atitinkamą informaciją. Jeigu tai nenurodyta, verslininkas turi tiesiogiai pateikti išsamią šio indekso apibrėžtį, taip pat bet kokią svarbią informaciją, be kita ko, apie šį indeksą nustačiusios institucijos galimą įspėjimą apie jo ypatybes ir jų pasekmes, kurios gali būti laikomos svarbiomis vartotojui tam, kad jis teisingai įvertintų jam siūlomos sudaryti hipoteka užtikrintos sutarties sudarymo ekonomines pasekmes. Bet kuriuo atveju verslininkas turi vartotojui suteikti visą informaciją, kaip to reikalaujama pagal sudarant sutartį taikomas nacionalinės teisės normas.

*Dėl pirmojo-trečiojo ir vienuoliktojo–aštuonioliktojo klausimų ir iš dalies penktojo klausimo, susijusių su galimu sutarties sąlygos nesąžiningumu*

95 Visų pirma reikia pažymėti, kad vienuoliktasis ir dvyliktas klausimai susiję su Direktyvos 2005/29 aiškinimu.

96 Kaip Teisingumo Teismas konstatavo 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)* (C-265/22, EU:C:2023:578) 40 punkte, Direktyva 2005/29 į Ispanijos teisę buvo perkelta 2009 m. gruodžio 30 d. *Ley 29/2009, por la que se modifica el régimen legal de la competencia desleal y de la publicidad para la mejora de la protección de los consumidores y usuarios* (Įstatymas 29/2009, kuriuo iš dalies keičiama nesąžiningos konkurencijos ir reklamos teisinė tvarka siekiant pagerinti vartotojų ir naudotojų apsaugą; BOE, Nr. 315, 2009 m. gruodžio 31 d., p. 112039).

97 Todėl dėl tų pačių priežasčių, kurios nurodytos 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)* (C-265/22, EU:C:2023:578) 37–39 ir 42 punktuose, kadangi Direktyva 2005/29 nebuvo taikoma pagrindinėje byloje nagrinėjamos paskolos sutarties sudarymo dieną, t. y. 2006 m. rugsėjo 11 d., šios direktyvos aiškinimas neturi reikšmės priimant sprendimą pagrindinėje byloje.

98 Toliau tryliktuoju klausimu Teisingumo Teismo prašoma priimti sprendimą dėl *Tribunal Supremo (Aukščiausiasis Teismas)* jurisprudencijos, susijusios su nacionalinio įstatymo, kuriame nustatyta vartotojams palankesnė nuostata, taikymo sritimi *ratione temporis*.

99 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas ne kartą pareiškė, kad nagrinėdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą jis neturi aiškinti nacionalinės teisės nuostatų ir nuspręsti, ar šį prašymą pateikusio teismo aiškinimas yra teisingas, nes toks aiškinimas iš tiesų priklauso išimtinei nacionalinių teismų kompetencijai (šiuo klausimu žr. 2017 m. vasario 16 d. *IOS Finance EFC*, C-555/14, EU:C:2017:121, 21 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

100 Galiausiai keturioliktuoju klausimu Teisingumo Teismo prašoma patikrinti *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencijos darną atsižvelgiant ne į Sąjungos teisės normą, bet į du šios jurisprudencijos elementus, kurie, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, nepagrįstai skiriasi.

101 Tačiau Teisingumo Teismas taip pat neturi jurisdikcijos vykdyti tokios kontrolės, išskyrus, jei taikomas lygiavertiškumo principas, kuris vis dėlto nėra svarbus nagrinėjamu atveju ir, beje, nėra paminėtas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo.

102 Todėl vienuoliktasis–keturioliktasis klausimai yra nepriimtini.

– *Dėl pirmojo ir antrojo klausimų*

103 Ispanijos vyriausybė ginčija antrojo klausimo, susijusio su įprastu kredito įstaigų elgesiu, kai hipoteka užtikrintos paskolos sutartys sudaromos prižiūrint valdžios institucijoms, priimtinumą, motyvuodama tuo, kad šis klausimas grindžiamas neišsamiai arba netiksliai suformuluota prielaida. Iš tiesų palūkanų norma, taikytina sudarant subsidijuojamo būsto įsigijimo sutartis, buvo nustatyta nacionalinės teisės aktuose, todėl nėra laisvo kainų nustatymo konteksto, priešingai nei tuo atveju, kai sudaromos hipoteka užtikrintos paskolos sutartys siekiant įsigyti kitus būstus, kaip antai pagrindinėje byloje nagrinėjama paskolos sutartis.

104 Vis dėlto, kaip matyti iš šio sprendimo 63 punkte primintos jurisprudencijos, nacionalinis teismas klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo teikia atsižvelgdamas į jo paties nurodytas faktines aplinkybes ir teisinį pagrindą, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti.

105 Vadinasi antrasis klausimas yra priimtinas.

106 Pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vertinant, ar hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutarties sąlyga, pagal kurią palūkanų norma periodiškai koreguojama atsižvelgiant į oficialaus indekso dydį, yra nesąžininga, svarbu tai, kad šioje sąlygoje tik daroma nuoroda į šį indeksą, nors iš administraciniame akte, kuriame jis įtvirtintas, pateiktos informacijos matyti, kad dėl ypatybių, susijusių su jo apskaičiavimo metodika, reikia taikyti neigiamą marža, kad atitinkamo sandorio BKKMN būtų priderinta prie rinkos BKKMN.

107 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad kredito įstaigos vis dėlto taiko tokią neigiamą maržą tam tikroms hipoteka užtikrintoms paskolos sutartims, kurios sudaromos prižiūrinti viešosioms institucijoms.

108 Reikia priminti, kad kai nacionalinis teismas mano, jog sutarties sąlyga, kuria hipoteka užtikrintoje paskolos sutartyje nustatomas kintamosios palūkanų normos apskaičiavimo būdas, nėra suformuluota aiškiai ir suprantamai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, jis turi išnagrinėti, ar ši sąlyga yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos

3 straipsnio 1 dalį (2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, 67 punkto antra įtrauka; šiuo klausimu taip pat žr. 2021 m. lapkričio 17 d. Nutarties *Gómez del Moral Guasch*, C-655/20, EU:C:2021:943, 46 punktą).

109 Todėl atsakymas į pirmąjį ir antrąjį klausimus, kiek jis susiję su galimu tokios kaip ginčijamos sąlygos nesąžiningumu, reikalauja, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visų pirma nustatytų, jog ši sąlyga neatitinka Direktyvoje 93/13 nustatyto skaidrumo reikalavimo.

110 Be to, sutarties sąlygos skaidrumas, kurio reikalaujama Direktyvos 93/13 5 straipsnyje, yra vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant šios sąlygos nesąžiningumą. Vis dėlto, iš šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies matyti, kad vien aplinkybė, jog sąlyga nėra suformuluota aiškia, suprantama kalba, negali lemti jos nesąžiningumo (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander* (*Rėmimasis oficialiu indeksu*), C-265/22, EU:C:2023:578, 66 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

111 Tai patikslinus, reikia priminti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

112 Nacionalinis teismas, atlikdamas vertinimą, kurį jam priklauso atlikti pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes turi patikrinti, visų pirma, ar gali būti, kad nesilaikyta sąžiningumo reikalavimo ir, antra, ar yra ryškus neatitikimas vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 63 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

113 Kalbant apie tai, kokiomis aplinkybėmis atsiranda toks neatitikimas „pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą“, svarbu pažymėti, kad atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 šešioliktą konstatuojamąją dalį nacionalinis teismas turi patikrinti, ar verslininkas, dorai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su tokia sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi (2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 69 punktas ir 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 64 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

114 Be to, siekiant nustatyti, ar dėl sąlygos atsiranda ryškus iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, reikia, be kita ko, atsižvelgti į nacionalinės teisės normas, taikytinas nesant šalių susitarimo, siekiant įvertinti, ar dėl šios sutarties vartotojo teisinė padėtis tampa mažiau palanki, nei numatytoji galiojančioje nacionalinėje teisėje, ir, jei reikia, tai kiek. Vertinant sąlygą dėl paskolos sutartyje numatytų palūkanų skaičiavimo, be kita ko, svarbu palyginti šioje sąlygoje numatytos paprastųjų palūkanų normos skaičiavimo metodą ir jį taikant gautą faktinį šios normos dydį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais ir įstatyme įtvirtinta palūkanų norma, taip pat su atitinkamos sutarties sudarymo momentu rinkoje vyravusia palūkanų norma nagrinėjamai paskolos sutarčiai lygiaverčio dydžio ir trukmės paskolos atveju (šuo klausimu žr. 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander* (*Rėmimasis oficialiu indeksu*), C-265/22, EU:C:2023:578, 65 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

115 Teisingumo Teismas jau pripažino tai, kad hipoteka užtikrintos sutarties, kurioje įtvirtinta tokia kaip ginčijama sąlyga, atveju svarbi aplinkraštyje pateikta informacija, nurodanti, kad apskaičiuojant lyginamąjį indeksą būtina taikyti neigiamą maržą siekiant sutarties BKKMN priderinti prie rinkos BKKMN (šuo klausimu žr. 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander* (*Rėmimasis oficialiu indeksu*), C-265/22, EU:C:2023:578, 67 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

116 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti taip: Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vertinant, ar hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutarties sąlyga, pagal kurią palūkanų norma periodiškai koreguojama atsižvelgiant į oficialaus indekso dydį, gali būti nesąžininga, svarbu tai, kad šioje sąlygoje tiesiogiai ir paprastai remiamasi šiuo indeksu, nors iš administraciniame akte, kuriame jis įtvirtintas, pateiktos informacijos matyti, kad dėl ypatybių, susijusių su jo apskaičiavimo metodu, reikia taikyti neigiamą maržą, kad atitinkamo sandorio BKKMN būtų priderinta prie rinkos BKKMN, su sąlyga, kad verslininkas vartotojui nenurodė šios informacijos ir kad ji vidutiniam vartotojui nebuvo pakankamai prieinama.

– *Dėl trečiojo klausimo*

117 Ispanijos vyriausybė ginčija trečiojo klausimo priimtinumą, motyvuodama tuo, kad šis klausimas grindžiamas neišsamiai arba netiksliai išdėstyta prielaida. Iš *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencijos nematyti, kad sutarties sąlygos, kuriose numatyti šiame klausime nurodyti komisiniai ir išlaidos, turėtų būti laikomos nesąžiningomis.

118 Vis dėlto, kaip priminta šio sprendimo 63 punkte, tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra atsakingas už pateiktiems klausimams svarbaus nacionalinio teisinio pagrindo nurodymą. Ši atsakomybė prireikus apima jo manymu svarbią nacionalinių teismų praktiką. Bet kuriuo atveju, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad jį priėmęs teismas, pateikdamas trečiąjį klausimą, susijusį su galimybe, kad tokia kaip ginčijama sąlyga savaime yra nesąžininga, tiek kiek dėl jos sutartyje perimami tam tikri BKKMN elementai, susiję su kitomis paskolomis, kuriomis remiantis nustatomas šiai sutarčiai taikomas IRPH, tuo atveju, jeigu šie elementai atsirastų pagal nesąžiningas sąlygas, nurodo ne tik sutarties sąlygas, kurių nesąžiningumas įrodytas, bet ir sąlygas, kurių teisėtumas yra ginčytinas.

119 Taigi trečiasis klausimas yra priimtinas.

120 Visų pirma reikia priminti, kad nors šis klausimas pateiktas dėl Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies išaiškinimo siekiant išsiaiškinti, ar tokia kaip ginčijama sąlyga yra galiojanti, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės užduoda klausimą dėl tokios sąlygos nesąžiningumo, dėl kurio tokia sąlyga vartotojui negaliotų, kaip tai numatyta šioje nuostatoje.

121 Todėl reikia konstatuoti, kad šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad, kai sąlygoje, kurioje numatyta periodiškai koreguoti hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą, remiamasi lyginamuoju indeksu, nustatytu remiantis BKKMN, taikomomis sutartims, į kurias atsižvelgiama apskaičiuojant paskesnes šio indekso vertes, tai, kad šios BKKMN apima elementus, išplaukiančius iš sąlygų, kurių nesąžiningumas konstatuojamas vėliau, reiškia, kad sąlyga, kurioje numatytas atitinkamos sutarties palūkanų normos koregavimas, turėtų būti laikoma nesąžininga ir atitinkamai vartotojui neprivaloma.

122 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 91 punkto, rėmimasis oficialiu indeksu periodiškai koreguojant paskolos sutarčiai taikomą palūkanų normą tik padeda nustatyti šios normos apskaičiavimo sutartyje metodiką, todėl šio indekso vertės nustatymo tvarka nedaro poveikio atitinkamos sutarties palūkanų normos pobūdžiui, nesvarbu, į kokius elementus atsižvelgta šioje metodikoje. Todėl ši palūkanų norma negali būti laikoma BKKMN, kurios tam tikri elementai gali būti laikomi negaliojančiais ir lemti sąlygos, kurioje numatyta periodiškai koreguoti šią palūkanų normą, negaliojimą.

123 Galiausiai, tai, kad tam tikri sutarčių, į kurias atsižvelgta apskaičiuojant paskesnes indekso vertes, BKKMN elementai gali išplaukti iš sutarties sąlygų, kurios vėliau gali pasirodyti esančios nesąžiningos, negali paneigti šio indekso, kaip oficialaus lyginamojo indekso, pobūdžio, ar atgaline data paveikti kitos sutarties sąlygos, kurioje į jį daroma nuoroda, galiojimo. Iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalies ir jos 3 straipsnio, kaip juos yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, faktiškai matyti, kad sutarties sąlygos nesąžiningą pobūdį reikia vertinti atsižvelgiant į atitinkamos sutarties sudarymo momentą (2021 m. sausio 27 d. Sprendimo *Dexia Nederland*, C-229/19 ir C-289/19, EU:C:2021:68, 52 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

124 Todėl į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad, kai sąlygoje, kurioje numatyta periodiškai koreguoti hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą, remiamasi lyginamuoju indeksu, nustatytu remiantis BKKMN, taikomomis sutartims, į kurias atsižvelgiama apskaičiuojant paskesnes šio indekso vertes, tai, kad šios BKKMN apima elementus, išplaukiančius iš sąlygų, kurių nesąžiningumas konstatuojamas vėliau, nereiškia, kad sąlyga, kurioje numatytas atitinkamos sutarties palūkanų normos koregavimas, turėtų būti laikoma nesąžininga ir atitinkamai vartotojui neprivaloma.

– *Dėl penkioliktojo ir šešioliktojo klausimų*

125 Penkioliktuoju ir šešioliktuoju klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad turi būti preziumuojamas verslininko sąžiningumas, kai sąlygoje, kurioje numatyta periodiškai koreguoti hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą, remiamasi lyginamuoju indeksu, vien dėl to, kad tai yra administracinės valdžios institucijos nustatytas ir viešųjų institucijų naudojamas oficialus indeksas.

126 Šiuo atžvilgiu pirmiausia reikia pabrėžti, kad sprendimas dėl tam tikros sutarties sąlygos konkretaus kvalifikavimo atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį turi būti priimamas atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Kiss ir CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 47 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Vadinasi, *a priori* negalima teigti, jog tai, kad verslininkas į sutartį įtraukia tam tikrą atskirai neaptartą sąlygą, būtinai atitinka šioje nuostatoje nustatytą sąžiningumo reikalavimą, išskyrus atvejus, kai taikoma šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalis, pagal kurią į jos taikymo sritį nepatenka sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ir kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas, nes ši išimtis grindžiama prielaida, jog nacionalinės teisės aktų leidėjas yra užtikrinęs tam tikrų sutarčių šalių visų teisių ir pareigų pusiausvyrą, kurią Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai siekė apsaugoti (2022 m. gegužės 5 d. Sprendimo *Zagrebačka banka*, C-567/20, EU:C:2022:352, 57 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Vis dėlto, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ši išimtis šioje byloje netaikoma, nes IRPH yra vienas iš indeksų, kuriuos naudojo nedaugelis finansinių įstaigų.

127 Be to, iš Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalies matyti, kad ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

128 Kaip priminta šio sprendimo 113 punkte, vertinant sąžiningumo reikalavimą, kiek tai susiję su konkrečia sutarties sąlyga, reikia nustatyti, ar verslininkas, dorai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su atitinkama sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi.

129 Šis kriterijus reiškia, kad tokios derybos vyko žinant visas aplinkybes, t. y. kalbant apie sąlygą dėl paskolos sutarties palūkanų apskaičiavimo, kad vartotojas buvo gerai informuotas apie visus veiksnius, susijusius su palūkanų normos apskaičiavimo metodu, ir galėjo įvertinti šios sąlygos ekonomines pasekmes, net reikšmingas, jo finansiniams įsipareigojimams.

130 Kaip matyti iš šio sprendimo 110 punkte primintos jurisprudencijos, sutarties sąlygos skaidrumas, kurio reikalaujama Direktyvos 93/13 5 straipsnyje, yra vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant šios sąlygos nesąžiningumą. O kaip išplaukia iš šio sprendimo 109 punkto, tariamo ginčijamos sąlygos nesąžiningumo nagrinėjimas reikštų, kad jau konstatuota, kad ji neatitinka skaidrumo reikalavimo, o tai būtų svarbus elementas, į kurį reikėtų atsižvelgti.

131 Galiausiai, sąlygos nesąžiningumas taip pat priklauso nuo to, ar egzistuoja galimas ryškus neatitikimas vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal
Direktyvos 93/13 straipsnio 3 straipsnio 1 dalį. Kaip priminta šio sprendimo 114 punkte, siekiant šiuo aspektu įvertinti sąlygą, kurioje nustatomos paskolos sutarties palūkanos, taip pat svarbu palyginti šioje sąlygoje numatytą nominaliųjų palūkanų normos apskaičiavimo metodą ir jį taikant gaunamą realų šios normos dydį su įprastai pasirenkamais skaičiavimo metodais ir, be kita ko, palūkanų normomis, kurios šios sutarties sudarymo momentu buvo taikomos analogiško paskolos dydžio ir trukmės paskolos sutartims.

132 Kalbant apie tokią kaip ginčijamą sąlygą, kurioje numatyta hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą koreguoti pagal oficialųjį indeksą, kuris, dėl jo ypatybių, iš pirmo žvilgsnio atrodo nepalankus vartotojui, reikia pažymėti, kad atliekant tokį vertinimą reikia atsižvelgti ne tik į šio lyginamojo indekso vertes, bet ir į pagal sutartį jam taikomą maržą, siekiant ją taikant gautą faktinę palūkanų normą palyginti su įprastomis rinkos palūkanų normomis. Paisant kitų aspektų, kurie gali būti svarbūs apskaičiuojant sutartyje numatytą palūkanų normą ar lyginamąjį indeksą, tai, kad dėl tokios sąlygos egzistuoja galimas neatitikimas vartotojo nenaudai, galiausiai iš esmės priklauso ne nuo paties lyginamojo indekso, o nuo palūkanų normos, kuri pagal šią sąlygą faktiškai susidaro, atsižvelgiant į pagal šią sąlygą taikytą šio indekso vertės padidinimą.

133 Taigi į penkioliktąjį ir šešioliktąjį klausimus reikia atsakyti taip, kad
Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad negalima preziumuoti verslininko sąžiningumo, kai sąlygoje, kurioje numatyta periodiškai koreguoti hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą, remiamasi lyginamuoju indeksu, vien dėl to, kad tai yra administracinės valdžios institucijos nustatytas ir viešųjų institucijų naudojamas oficialus indeksas. Tai, ar tokia sąlyga gali būti nesąžininga, turi būti vertinama atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes ir, be kita ko, į tai, ar nesilaikyta skaidrumo reikalavimo, ir palyginant šioje sąlygoje numatyto nominaliųjų palūkanų normos apskaičiavimo metodą ir jį taikant gaunamą faktinį šios normos lygį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais, ir, be kita ko, su palūkanų normomis, kurios atitinkamos sutarties sudarymo momentu buvo taikomos analogiško dydžio ir trukmės paskolos sutartims.

– *Dėl septynioliktojo ir aštuonioliktojo klausimų*

134 Septynioliktuoju ir aštuonioliktuoju klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vertinant tai, ar gali būti nesąžininga hipoteka užtikrintos sutarties su kintamąja palūkanų norma sąlyga, kurioje numatyta periodiškai koreguoti palūkanų normą pagal tam tikro lyginamojo indekso vertę, yra svarbu, pirma, palyginti šio indekso apskaičiavimo metodą su kito lyginamojo indekso apskaičiavimo metodu, kuris atitinkamoje valstybėje dažniausiai naudojamas panašių sutarčių atveju, taip pat pagal šią sąlygą ir panašias sąlygas, kuriose remiamasi šiuo kitu lyginamuoju indeksu, taikomas faktines normas, ir, antra, atsižvelgti į kiekvieno iš šių indeksų konkrečią reikšmę.

135 Kaip matyti iš šio sprendimo 114 punkte primintos jurisprudencijos, siekiant nustatyti, ar dėl sąlygos, kurioje numatyta, kaip apskaičiuojamos paskolos sutarties palūkanos, atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, yra svarbu palyginti šioje sąlygoje numatytą nominaliųjų palūkanų normos apskaičiavimo metodą ir jį taikant gaunamą faktinį šios normos dydį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais ir, be kita ko, su palūkanų normomis, kurios atitinkamos sutarties sudarymo momentu rinkoje buvo taikomos analogiško dydžio ir trukmės paskolos sutartims.

136 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas dėl to, ar gali būti svarbus jo nurodytas dviejų indeksų apskaičiavimo metodas ir ką reiškia šie du indeksai, t. y. IRPH atveju – į nagrinėjamą paskolos sutartį panašių hipoteka užtikrintų paskolos sutarčių vidutinė BKKMN, ir Euribor atveju, kuris yra kitas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytas lyginamasis indeksas – Europos vidutinė tarpbankinės rinkos skolinimo palūkanų norma.

137 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad tiek ši atitiktis, išplaukianti iš šių indeksų apskaičiavimo metodikų, tiek pačios šios metodikos konkrečiai atsispindi atitinkamose šių indeksų vertėse.

138 Be to, iš šio sprendimo 132 punkto matyti, kad apskritai tai, ar dėl sąlygos, susijusios su paskolos sutarties palūkanų apskaičiavimu, pažeidžiama pusiausvyra vartotojo nenaudai, iš esmės galiausiai priklauso ne nuo paties lyginamojo indekso, bet nuo palūkanų normos, kurią faktiškai lemia ši sąlyga, atsižvelgiant į pagal šią sąlygą taikomą šio indekso vertės padidinimą.

139 Vis dėlto, negalima atmesti galimybės, kad tam tikros sutartyje numatytos palūkanų normos ar paties lyginamojo indekso apskaičiavimo metodikos ypatybės gali lemti pusiausvyros pažeidimą vartotojo nenaudai, be kita ko, dėl jų poveikio šios normos ar šio indekso raidai.

140 Todėl į septynioliktąjį ir aštuonioliktąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vertinant, ar gali būti nesąžininga hipoteka užtikrintos sutarties su kintamąja palūkanų norma sąlyga, kurioje numatyta periodiškai koreguoti palūkanų normą pagal tam tikro lyginamojo indekso vertę, yra svarbu palyginti šioje sąlygoje numatytą nominaliųjų palūkanų normos apskaičiavimo metodiką ir ją taikant gaunamą faktinį šios normos dydį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais, ir, be kita ko, su palūkanų normomis, kurios šios sutarties sudarymo momentu rinkoje buvo taikomos analogiško dydžio ir trukmės paskolos sutartims. Gali būti svarbūs ir kiti sutartyje numatytos palūkanų normos ar lyginamojo indekso apskaičiavimo aspektai, jeigu dėl jų neatsiranda neatitikimas vartotojo nenaudai.

*Dėl devynioliktojo–dvidešimt antrojo klausimų, susijusių su galimo konstatavimo, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga, pasekmėmis*

141 Devynioliktasis–dvidešimt antrasis klausimai susiję su galimo konstatavimo, kad tokia kaip ginčijama sutarties sąlyga yra nesąžininga, pasekmėmis tuo atveju, jeigu iš esmės sutartis negalėtų būti toliau vykdoma be šios sąlygos.

– *Dėl devynioliktojo ir dvidešimtojo klausimų*

142 Devynioliktuoju ir dvidešimtuoju klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad tuo atveju, jei hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutartis iš principo negalėtų būti toliau vykdoma be sąlygos, kurioje numatyta periodiškai koreguoti palūkanų normą pagal konkrečią lyginamojo indekso vertę ir kuri pripažinta nesąžininga, bet jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač žalingos pasekmės, nacionalinis teismas vietoj šios sąlygos turi taikyti dispozityviąją nacionalinės teisės nuostatą, net jeigu ją taikant išliktų pusiausvyros pažeidimas vartotojo nenaudai, analogiškas tam, į kurį atsižvelgta vertinant šios sąlygos nesąžiningumą, o, jeigu to daryti negali, ar šis teismas gali tokią nuostatą pakeisti atgaline tvarka ir į palūkanų normos apskaičiavimo metodiką įtraukti elementą, dėl kurio būtų panaikintas šis pusiausvyros pažeidimas.

143 Pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas privalo netaikyti nesąžiningų sutarties sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent vartotojas tam prieštarauja. Vis dėlto sutartis iš esmės turi išlikti be jokio kito pakeitimo, išskyrus pakeitimus, kurių atsiranda dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, jeigu pagal vidaus teisės normas toliau vykdyti sutartį yra teisiškai įmanoma (žr., be kita ko, 2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

144 Jeigu šis tolesnis vykdymas negalimas, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama, kad nacionalinis teismas, taikydamas sutarčių teisės principus, netaikytų nesąžiningos sąlygos ir vietoj jos taikytų dispozityviąją nacionalinės teisės nuostatą tais atvejais, kai dėl visos sutarties pripažinimo negaliojančia vartotojui kiltų ypač žalingų pasekmių, todėl, pirma, vartotojas dėl to nukentėtų, ir, antra, kiltų rizika paneigti dėl sutarties negaliojimo atsirandantį atgrasomąjį poveikį. Kalbant apie paskolos sutartį, reikia pažymėti, kad iš tiesų paskolos sutarties atveju dėl tokio panaikinimo likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tokia situacija neigiamai paveiktų veikiau vartotoją, o ne paskolos davėją (šiuo klausimu žr. 2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 32 ir 34 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

145 Vis dėlto, kad būtų galima atlikti tokį nesąžiningos sąlygos pakeitimą, atitinkama nuostata turi būti tikrai dispozityvioji ir jos aprėptis turi atitikti sąlygos, kurią norima pakeisti, aprėptį.

146 Nagrinėjamu atveju atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi prielaida, jog šios sąlygos galėtų būti įvykdytos, kiek tai susiję su Įstatymo 14/2013 penkiolikta papildoma nuostata.

147 Dėl, pirma, šios nuostatos pobūdžio, reikia priminti, kad nacionalinis teismas turi nustatyti, ar nacionalinės teisės nuostata gali būti laikoma dispozityviąja pagal šią teisę (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 65 ir 66 punktus). Šiuo tikslu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti tikslų Įstatymo 14/2013 penkioliktos papildomos nuostatos turinį.

148 Atrodo, kad šioje nuostatoje numatyta pereinamojo laikotarpio tvarka po to, kai nuo 2013 m. lapkričio 1 d. panaikinti du IRPH, nes nustatyta, kad hipoteka užtikrintų sutarčių sąlygose, kuriose numatoma palūkanų normą koreguoti pagal panaikintą IRPH, nuoroda į šį IRPH pakeičiama (ateičiai) nuoroda į kitą IRPH, kuris toliau galioja po atitinkamų koregavimų, būtinų lygiavertiškumui užtikrinti.

149 Su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tai patikrins, atrodo, kad tokia pereinamojo laikotarpio norma neatitinka įprastos dispozityviosios normos apibrėžties, kuri, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisdikcijos, apima atvejus, kai šalys arba nenukrypsta nuo standartinės taisyklės, kurią nacionalinės teisės aktų leidėjas numatė atitinkamoms sutartims, arba aiškiai pasirenka taikyti nacionalinės teisės aktų leidėjo šiuo tikslu nustatytą taisyklę (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 60 punktas).

150 Antra, kalbant apie Įstatymo 14/2013 penkioliktos papildomos nuostatos turinį, reikia pažymėti, kad joje numatytas pakeitimas lyg apima ne nurodytas sąlygas, o tik vieną iš šių sąlygų elementų, t. y. jose numatytą lyginamąjį indeksą, o nagrinėjamu atveju kalbama apie sąlygos pakeitimą kitą nuostata.

151 Be to, reikia pažymėti, kad toks pakeitimo mechanizmas lyg reikštų, kad atitinkamos sąlygos galioja (prielaida, kurios nagrinėjamu atveju negalima visiškai paneigti atsižvelgiant į sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktus argumentus), nes šiame sprendime išdėstyti svarstymai, susiję su klausimų dėl tokios kaip ginčijamos sąlygos galimu nesąžiningumu, patvirtina, kad prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonės iš esmės susijusios ne su nuoroda į IRPH, o su ta aplinkybe, kad jis naudotas netaikant neigiamos maržos, nurodytos Aplinkraščio 5/1994 preambulėje. Vis dėlto, iš šio sprendimo 142 punkto matyti, kad nagrinėjamu atveju devynioliktasis ir dvidešimtasis klausimas pateikti tuo atveju, jeigu tokia sąlyga būtų pripažinta negaliojančia dėl jos nesąžiningumo.

152 Be to, jeigu nesąžininga pripažintos sąlygos nebūtų galima pašalinti ir jos pakeisti dispozityviąja nuostata, reikia priminti, kad, kai nacionalinis teismas konstatuoja, kad vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje esanti sąlyga yra nesąžininga, jis negali papildyti šios sutarties, pakeisdamas šios sąlygos turinį. Jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokios sutarties nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo. Ši galimybė padėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį verslininkams sukuria visiškas tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad, net jas pripažinus negaliojančiomis, sutartis tiek, kiek būtina, galėtų būti pakeista nacionalinio teismo ir taip būtų užtikrinti verslininkų interesai (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 30 ir 31 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija)

153 Jeigu tokioje kaip ginčijamoje sąlygoje numatyta palūkanų normos apskaičiavimo metodika būtų papildyta elementu, kuriuo siekiama ištaisyti sutartinės pusiausvyros pažeidimą, leidusį konstatuoti šios sąlygos nesąžiningumą, tai prilygtų jos turinio pakeitimui.

154 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į devynioliktąjį ir dvidešimtąjį klausimus reikia atsakyti taip: Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad tuo atveju, jei hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutartis iš principo negalėtų būti toliau vykdoma be sąlygos, kurioje numatyta periodiškai koreguoti palūkanų normą pagal tam tikro lyginamojo indekso vertę ir kuri pripažinta nesąžininga, bet jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač žalingos pasekmės, pagal jas nedraudžiama, kad nacionalinis teismas vietoj šios sąlygos taikytų dispozityviąją nacionalinės teisės nuostatą, su sąlyga, kad ši dispozityvioji nuostata pagal aprėptį atitinka sąlygą, kurią ja numatoma pakeisti. Tačiau šis teismas negali pakeisti šios sąlygos ją papildydamas elementu, padedančiu ištaisyti joje esantį pusiausvyros pažeidimą vartotojo nenaudai.

– *Dėl dvidešimt pirmojo klausimo*

155 Atsakovė pagrindinėje byloje ir Ispanijos vyriausybė teigia, kad Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į dvidešimt pirmąjį klausimą, nes jis susijęs su nacionalinės teisės nuostatos taikymu.

156 Vis dėlto šiuo klausimu siekiama ne to, kad Teisingumo Teismas išaiškintų jame nurodytą nacionalinės teisės nuostatą, bet kad priimtų sprendimą dėl pasekmių, kurias prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo kaip kylančias iš šios nuostatos, jeigu ji taikoma, suderinamumo su Direktyva 93/13.

157 Taigi į šį klausimą reikia atsakyti.

158 Pirmiausia reikia pažymėti, kad nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodo Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies, reikia atsižvelgti ir į ją, nes šioje nuostatoje numatytos sutarties sąlygos negaliojimo pasekmės.

159 Todėl reikia pripažinti, kad dvidešimt pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad tuo atveju, jei hipoteka užtikrinta paskolos sutartis iš principo negalėtų būti toliau vykdoma be nesąžininga pripažintos sąlygos, pagal jas draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, pagal kurią verslininkas turi teisę, kad jam būtų grąžinta visa jo paskolinta suma su taikant įstatyme numatytą normą apskaičiuotomis – nuo to momento, kai ši suma išmokėta vartotojui – palūkanomis.

160 Reikia priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad valstybės narės numatytų, jog nesąžiningos sąlygos nebūtų privalomos vartotojui „taip, kaip numatyta pagal jų nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas [nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis]“. Vis dėlto, nacionalinis teisinis Direktyvoje 93/13 vartotojams garantuojamos apsaugos reglamentavimas negali pakeisti šios apsaugos apimties, taigi ir jos turinio, ir taip kvestionuoti šios apsaugos veiksmingumo sustiprinimo, kurio Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė priimdamas vienodas teisės normas dėl nesąžiningų sąlygų, kaip nurodyta šios direktyvos dešimtoje konstatuojamojoje dalyje (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 60 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

161 Dėl praktinių hipoteka užtikrintos paskolos sutarties pripažinimo negaliojančia dėl nesąžiningų sąlygų buvimo pasekmių Teisingumo Teismas nusprendė, kad tai, ar nacionalinės teisės normos, reglamentuojančios šias pasekmes, suderinamos su Sąjungos teise, priklauso nuo to, ar pagal šias normas, pirma, galima atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios

sutarties, ir, antra, ar pagal jas nepaneigiamas atgrasomasis poveikis, kurio siekiama Direktyva 93/13 (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 68 punktas).

162 Todėl reikalavimai, kuriuos verslininkas gali pareikšti vartotojui tokioje situacijoje, gali būti tenkinami tik tuo atveju, jei jie nekelia pavojaus šio sprendimo ankstesniame punkte nurodytiems tikslams.

163 Vis dėlto, jeigu kredito įstaigai būtų suteikta teisė reikalauti iš vartotojo kompensacijos, apimančios ne tik pagal šią sutartį sumokėtos sumos grąžinimą ir prireikus delspinigių sumokėjimą, tai galėtų paneigti Direktyva 93/13 siekiamą atgrasomąjį poveikį (2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 76 punktas).

164 Verslininko galimybė prašyti, kad jam būtų sumokėti tokie delspinigiai, turi apimti palūkanas, mokėtinas nuo įspėjimo grąžinti vykdant panaikintą sutartį gautas sumas. Jeigu verslininkas galėtų reikalauti palūkanų nuo tos dienos, kai vykdant panaikintą sutartį paskolintas kapitalas buvo perduotas paskolos gavėjui, jis turėtų galimybę gauti atlygį už tai, kad vartotojas naudojasi šiuo kapitalu. O tokia galimybė paneigtų atgrasomąjį poveikį, kurį verslininkams turi galimybė panaikinti sutartis su nesąžininga sąlyga, ir Direktyva 93/13 vartotojams užtikrinamos apsaugos veiksmingumą, nes jie galėtų atsidurti tokioje padėtyje, kai jiems būtų naudingiau toliau vykdyti sutartį, kurioje yra nesąžininga sąlyga, o ne pasinaudoti teisėmis, kurias turi pagal šią direktyvą (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 78, 79 ir 84 punktus).

165 Dar reikia pažymėti, kad tokia galimybė atitinka *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (niekas negali turėti naudos iš savo neteisėtų veiksmų), nes negalima sutikti nei su tuo, kad šalis dėl savo neteisėto elgesio gautų ekonominės naudos, nei su tuo, kad jai būtų kompensuota už dėl tokio elgesio atsiradusius nepatogumus (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 81 punktas).

166 Taip *a fortiori* yra tuomet, kai įstatyme nustatyta palūkanų norma, taikoma pareigos grąžinti sumas, gautas vykdant panaikintą paskolos sutartį, atveju, viršija numatytąją toje sutartyje, kaip yra šiuo atveju.

167 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad tuo atveju, jei hipoteka užtikrinta paskolos sutartis negali būti toliau vykdoma be nesąžininga pripažintos sąlygos, pagal jas draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, pagal kurią verslininkas turi teisę, kad jam būtų grąžinta visa jo paskolinta suma su taikant įstatyme numatytą normą apskaičiuotomis – nuo to momento, kai ši suma išmokėta vartotojui – palūkanomis.

– *Dėl dvidešimt antrojo klausimo*

168 Atsakovė pagrindinėje byloje ir Ispanijos vyriausybė taip pat teigia, kad Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į dvidešimt antrąjį klausimą, nes jis susijęs su nacionalinės teisės nuostatos taikymu.

169 Reikia konstatuoti, kad šiuo klausimu iš esmės siekiama nustatyti, ar tai, kad verslininkas į sutartį įtraukia nesąžiningą sutarties sąlygą, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi ir kurios negaliojimas lemia šios sutarties negaliojimą, yra „prieštaravimas gerai moralei“, kaip tai suprantama pagal Civilinio kodekso 1306 straipsnio 2 dalį.

170 Nagrinėjant šį klausimą reikia aiškinti šią nacionalinės teisės sąvoką, o toks aiškinimas, kaip matyti iš šio sprendimo 63 punkte primintos jurisprudencijos, nepriklauso Teisingumo Teismo jurisdikcijai.

171 Todėl nereikia atsakyti į dvidešimt antrąjį klausimą.

**Dėl bylinėjimosi išlaidų**

172 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (devintoji kolegija) nusprendžia:

1. **1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis**

   **turi būti aiškinami taip:**

   **sudarant hipoteka užtikrintą paskolos sutartį laikomasi iš šių nuostatų kylančio skaidrumo reikalavimo, kiek tai susiję su šios sutarties sąlyga, kurioje numatoma periodiškai koreguoti palūkanų normą atsižvelgiant į administraciniu aktu nustatyto ir jame apibrėžto oficialaus indekso dydį, vien dėl to, kad šis aktas ir ankstesni šio indekso dydžiai buvo paskelbti atitinkamos valstybės narės oficialiajame leidinyje, taigi pats kredito davėjas neprivalo informuoti vartotojo apie šio indekso apibrėžtį ir jo ankstesnę raidą, net jei dėl jo apskaičiavimo metodikos jis atitinka ne paskolos palūkanų normą, o bendros kredito kainos metinę normą (BKKMN), su sąlyga, kad, dėl jų paskelbimo, šie duomenys pakankamai prieinami vidutiniam vartotojui dėl to, kad šis verslininkas nurodė atitinkamą informaciją. Jeigu tai nenurodyta, verslininkas turi tiesiogiai pateikti išsamią šio indekso apibrėžtį, taip pat bet kokią svarbią informaciją, be kita ko, apie šį indeksą nustačiusios institucijos galimą įspėjimą apie jo ypatybes ir jų pasekmes, kurios gali būti laikomos svarbiomis vartotojui tam, kad jis teisingai įvertintų jam siūlomos sudaryti hipoteka užtikrintos sutarties sudarymo ekonomines pasekmes. Bet kuriuo atveju verslininkas turi vartotojui suteikti visą informaciją, kaip to reikalaujama pagal sudarant sutartį taikomas nacionalinės teisės normas.**

2. **Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis**

   **turi būti aiškinama taip:**

   **vertinant, ar hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutarties sąlyga, pagal kurią palūkanų norma periodiškai koreguojama atsižvelgiant į oficialaus indekso dydį, gali būti nesąžininga, svarbu tai, kad šioje sąlygoje tiesiogiai ir paprastai**

**remiamasi šiuo indeksu, nors iš administraciniame akte, kuriame jis įtvirtintas, pateiktos informacijos matyti, kad dėl ypatybių, susijusių su jo apskaičiavimo metodu, reikia taikyti neigiamą maržą, kad atitinkamo sandorio bendros kredito kainos metinė norma (BKKMN) būtų priderinta prie rinkos bendros kredito kainos metinės normos (BKKMN), su sąlyga, kad verslininkas vartotojui nenurodė šios informacijos ir kad ji vidutiniam vartotojui nebuvo pakankamai prieinama.**

3. **Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis**

**turi būti aiškinama taip:**

**kai sąlygoje, kurioje numatyta periodiškai koreguoti hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą, remiamasi lyginamuoju indeksu, nustatytu remiantis bendros kredito kainos metinėmis normomis (BKKMN), taikomomis sutartims, į kurias atsižvelgiama apskaičiuojant paskesnes šio indekso vertes, tai, kad šios bendros kredito kainos metinės normos (BKKMN) apima elementus, išplaukiančius iš sąlygų, kurių nesąžiningumas konstatuojamas vėliau, nereiškia, kad sąlyga, kurioje numatytas atitinkamos sutarties palūkanų normos koregavimas, turėtų būti laikoma nesąžininga ir atitinkamai vartotojui neprivaloma.**

4. **Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis**

**turi būti aiškinama taip:**

**negalima preziumuoti verslininko sąžiningumo, kai sąlygoje, kurioje numatyta periodiškai koreguoti hipoteka užtikrintos paskolos sutarties palūkanų normą, remiamasi lyginamuoju indeksu, vien dėl to, kad tai yra administracinės valdžios institucijos nustatytas ir viešųjų institucijų naudojamas oficialus indeksas. Tai, ar tokia sąlyga gali būti nesąžininga, turi būti vertinama atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes ir, be kita ko, į tai, ar nesilaikyta skaidrumo reikalavimo, ir palyginant šioje sąlygoje numatyto nominaliųjų palūkanų normos apskaičiavimo metodą ir jį taikant gaunamą faktinį šios normos lygį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais, ir, be kita ko, su palūkanų normomis, kurios atitinkamos sutarties sudarymo momentu buvo taikomos analogiško dydžio ir trukmės paskolos sutartims.**

5. **Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis**

**turi būti aiškinama taip:**

**vertinant, ar gali būti nesąžininga hipoteka užtikrintos sutarties su kintamąja palūkanų norma sąlyga, kurioje numatyta periodiškai koreguoti palūkanų normą pagal tam tikro lyginamojo indekso vertę, yra svarbu palyginti šioje sąlygoje numatytą nominaliųjų palūkanų normos apskaičiavimo metodiką ir ją taikant gaunamą faktinį šios normos dydį su įprastai taikomais skaičiavimo metodais, ir, be kita ko, su palūkanų normomis, kurios šios sutarties sudarymo momentu rinkoje buvo taikomos analogiško dydžio ir trukmės paskolos sutartims. Gali būti svarbūs ir kiti sutartyje numatytos palūkanų normos ar lyginamojo indekso apskaičiavimo aspektai, jeigu dėl jų neatsiranda neatitikimas vartotojo nenaudai.**

6. **Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis**

**turi būti aiškinamos taip:**

**tuo atveju, jei hipoteka užtikrintos paskolos su kintamąja palūkanų norma sutartis iš principo negalėtų būti toliau vykdoma be sąlygos, kurioje numatyta periodiškai koreguoti palūkanų normą pagal tam tikro lyginamojo indekso vertę ir kuri pripažinta nesąžininga, bet jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač žalingos pasekmės, pagal jas nedraudžiama, kad nacionalinis teismas vietoj šios sąlygos taikytų dispozityviąją nacionalinės teisės nuostatą, su sąlyga, kad ši dispozityvioji nuostata pagal aprėptį atitinka sąlygą, kurią ja numatoma pakeisti. Tačiau šis teismas negali pakeisti šios sąlygos ją papildydamas elementu, padedančiu ištaisyti joje esantį pusiausvyros pažeidimą vartotojo nenaudai.**

**7. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis**

**turi būti aiškinamos taip:**

**tuo atveju, jei hipoteka užtikrinta paskolos sutartis negali būti toliau vykdoma be nesąžininga pripažintos sąlygos, pagal jas draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, pagal kurią verslininkas turi teisę, kad jam būtų grąžinta visa jo paskolinta suma su taikant įstatyme numatytą normą apskaičiuotomis – nuo to momento, kai ši suma išmokėta vartotojui – palūkanomis.**

Parašai.